

МАТЕРІАЛИ
ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
ДО 150-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**МАТЕРІАЛИ
ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
ДО 150-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

**Дніпро
2019**

УДК 001.38
М 34

Матеріали обласної науково-практичної інтернет-конференції до 150-річчя з дня народження Климентія Шептицького / Уклад. Я.І. Самсонова. – Дніпро, 2019. – 78 с.

У збірнику представлені матеріали обласної науково-практичної інтернет-конференції до 150-річчя з дня народження Климентія Шептицького.

Розглядаються загальні питання життя та діяльність Климентія Шептицького, переплетіння історії братів Шептицьких і єврейського народу, місця пам'яті роду Шептицьких, доля праведників народу світу.

Для слухачів, учнів-членів Малої академії наук України, викладачів, науковців, а також для широкого кола читачів.

На обкладинці використано ілюстрацію Василенко Анастасії Юріївни, переможниці II (обласного) етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у 2018–2019 навчальному році у секції «Мистецтвознавство» (III місце), випускниці комунального позашкільного навчального закладу «Мала академія наук учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради», Криворізької гімназії № 95 Криворізької міської ради Дніпропетровської області.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

© КПНЗ «МАНУМ» ДОР»

СЕКЦІЯ

«ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО»

Кравченко В.В.

учениця 8 класу,

*комунальний заклад «Криворізький навчально-виховний
комплекс «Загальноосвітня школа I-II ступенів –
дошкільний навчальний заклад» № 18*

ПОЛЬСЬКИЙ АРИСТОКРАТ ТА УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА ОСОБА – КЛИМЕНТІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

У часи змін та перевтілень завжди є особистості, які є дороговказом для суспільства. Одним з таких і є Климентій Шептицький – аристократ, голова лісового товариства, архімандрит Студійського уставу Української греко-католицької церкви, Праведник народів світу. І все це є одна особа.

Ім'я Климентія Шептицького (до постригу Казимира Шептицького), рідного брата митрополита Андрея Шептицького, на сьогодні мало відоме. Натомість, дуже цікаво, чому успішний аристократ став монахом.

У світському житті Казимир граф Шептицький був відомим політичним діячем, послом до Галицького сейму та Віденського парламенту, заступником голови Господарського Товариства. Тому, рішення 43-річного Казимира Шептицького відректись від світського життя, служити людям через Бога і Божі заповіді шокувало багатьох у ті часи. Граф, впливовий австрійський політик із прогресивними поглядами, людина заможна і з великим майбутнім, і раптом проміняв комфорт, загалом світське життя, на монашу покору і смирення [1].

Климентій походить із шляхетного аристократичного роду Шептицьких. Він був шостим сином у родині Софії та Яна Контія Шептицьких. У родинному колі його тепло називали «Кальо».

Початкову освіту здобув удома під пильним оком матері. У Кракові Климентій Шептицький закінчив гімназію святої Анни, де склав на відмінно іспит зрілості. Також навчався в університетах Кракова, Мюнхена і Парижа, здобув науковий титул доктора цивільного та канонічного права. Одночасно із цим Климентій Шептицький закінчив Інститут лісівництва [2].

Потім Казимир Шептицький допомагав батькові в управлінні лісами, успішно господарював у маєтку. Цього часу К.Шептицький був відомий як людина, яка стала співавтором лісового законодавства, видавала газету «Сільван». Його обирали головою лісового товариства, яке існує дотепер і носить назву «Польське лісове товариство». Обов'язки голови лісового товариства Казимир виконував до жовтня 1911 року, коли на родинному зібранні оголосив про вступ у монастир. На той час йому було 43 роки [4].

Чому саме в це час, а не раніше. На думку біографа Климентія Шептицького, Івана Матковського, однією із причин було допомогти братові, митрополиту Андрею Шептицькому, який у цей період не мав підтримки серед української інтелігенції.

Також, Іван Матковський зазначає, що мама рекомендувала йому набратись досвіду, здобути освіту, оскільки ще у 18-річному віці Казимир вирішував йти у Василіанський монастир. А потім так сталось, що він опікувався хворою мамою, доглядав тата. Всі ці обставини не дозволяли Казимиру реалізувати поставлену перед собою мету. Лише тоді, коли опіка Казимира була менш затребувана, він спочатку вступив до бенедиктинського монастиря у Бойроні, а потім пішов у греко-

католицький монастир Студійського уставу (Студитів) у Кам'яниці, де приніс обіти і отримав ім'я Климентій. Ось так, польський аристократ змінив римо-католицький обряд і прийняв чернечі обіти у греко-католицькому монастирі [3].

У світському житті Казимир був бажаним гостем аристократичних салонів, завзятим мисливцем, власником маєтку, але у богопосвяченому житті отець Климентій не шукав для себе жодних розваг. Мив разом з братами брудний посуд, носив вулицями міста вугілля. Коли один з ченців зізнався, що його одяг зносився, то отець Климентій запропонував йому свої чудові штани з «графських часів», які соромився носити, бо вони були занадто розкішними [5].

Здобута освіта, науковий титул, політична і громадська діяльність дуже знадобились отцеві Климентію Шептицькому в розвитку монашества, реалізації численних ідей і проєктів. Він був людиною званою не лише в Галичині, але й поза її межами, мав добрі контакти з відомими людьми.

Отець Климентій вивів українське католицьке чернецтво на новий історичний рівень, зробивши його важливим чинником духовного і національного відродження.

Під час радянської і німецької окупацій ігумен Климентій Шептицький практично постійно проживав у митрополичих палатах, опікуючись хворим митрополитом Андреем, посилено допомагав митрополитові у його адміністративній праці у цей складний політичний період. Тому серед науковців побутує думка, що з середини 30-х років ХХ століття Климентій Шептицький був тінню свого брата. Хоча, насправді, це не так [3].

Відомо, що брати Шептицькі, ризикуючи своїм життям, врятували понад 200 єврейських дітей під час Другої світової війни, за що Ізраїль та світова юдейська спільнота визнала отця Климентія Праведником народів світу [4].

Важкі випробування для отця Климентія почалися, коли його 78-річного старця відправили у сумнозвісну в'язницю для «найнебезпечніших злочинців» – російський «Владимирський централ», у якій він пройшов через усі кола пекла, як і усі ув'язнені. Климентія Шептицького реабілітували посмертно.

Таким чином, Климентій Шептицький – це високоосвічений аристократ, здібний політик і правник, заможна людина і архимандрит, який дотримувався простого і скромного монашого буття. Усе своє життя він присвятив служінню Богу та допомозі людям і своєму старшому братові, митрополиту Андрею Шептицькому.

Список використаних джерел:

1. Доля брата митрополита Андрея Шептицького: вперше видано біографію отця Климентія Шептицького [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29663516.html>

2. Життя, мученича смерть і слава мучеництва бл. свщмч. Климентія Шептицького, архимандрита Унівського монастиря [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pc.studyty.org.ua/content/view/1/13/>

3. Іван Матковський: Климентій Шептицький з половини 30-х років ХХ ст. був тінню свого брата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdb-coop.lviv.ua/климентій-шептицький/>

4. Сайко Оксана. Блаженний священномученик Климентій Шептицький /Оксана Сайко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.archive.org/web/20160718225024/http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/xx_st/k_sheptytskyj/

5. 5 вражаючих фактів із життя блаженного свщмч. Климентія (Шептицького) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/5-vrazhayuchih-faktiv-iz-zhittya-blazhennogo-svyashchmchklimentiya-sheptickogo>

*Пенцаль М.О.
учениця 11 класу,
Криворізька загальноосвітня школа
I-III ступенів № 111 Криворізької міської ради
Дніпропетровської області*

КЛИМЕНТІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ЯК ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ

Климентій Шептицький народився 17 листопада 1869 в родині графині Софії Шептицької (з роду Фредров – ред.) і графа Яна Кантія Шептицького. Він був шостим сином в родині. В той же час мати дуже сподівалася на дочку, про це пише в своїх листах до рідних. Однак, після народження Софії Шептицької вона написала: «Бог знає, що робить». Родичі запрошували для дітей в Прилбичі хороших вчителів з різних спеціальностей. Казимир успішно склав іспити в Перемишлі, як учень, який самостійно навчався вдома. В 1882 році він вступив до школи в Кракові.

Аристократ і впливовий австрійський політик Казимир Шептицький міняв багатство графа на аскезу і спокій монашеского життя брата Климента. Його віру не змогли зламати ні німецька окупація, ні в'язниці НКВД – батько рятував євреїв від нацистів, а в радянському таборі був таємним єпископом, який рукополагав ув'язнених. Своєю життям представникам церкви УГКЦ братам Шептицьким зобов'язаний і відомий польський чиновник.

Архимандрит монашеского ордену студитів Української греко-католицької церкви, греко-католицький ексарх апостольського ексархату Росії з 9 листопада 1939 року по 1 травня 1951 року.

Работал адвокатом, помогал отцу управлять семейными именьями, являлся членом галицкого сейма. В 1900–1907 годах был депутатом австрийского парламента, соавтор «Общего австрийского закона о лесах».

В 1900 году Казимир Шептицкий стал депутатом австрийского парламента. Из-за выборов его брат – Андрей Шептицкий даже перенес свою интронизацию.

В Уневе отец Климентий открыл детский приют. Во время немецкой оккупации там прятали детей евреев. По разным данным, Шептицкие спасли от нескольких сотен до нескольких тысяч евреев – их прятали в монастырях и церквях, а потом переправляли за границу. Таким образом удалось выжить и главе МИД Польши в 2005 году Адаму Даниэлю Ротфельду.

За спасение еврейских детей во времена Холокоста 1996 года Климента Шептицкого в Израиле признали Праведником мира.

Отец Климентий Шептицкий был незаменимым помощником брата – митрополита Андрея Шептицкого. В годы немецкой оккупации братья Шептицкие спасли более 200 евреев, рискуя собственной жизни. Однако тяжелые испытания для отца Климента начались после смерти брата – 1 ноября 1944 года. Тогда уже во Львове несколько месяцев вдруг «хозяйничала» советская власть. В то время галичане уже хорошо знали, что такое нацистский и сталинский террор.

Однако руководство СССР взяло курс на ликвидацию унии и присоединение грекокатоликов к Русской православной церкви. В 1945 году все униатские епископы были арестованы (никто из них не согласился перейти в православие), и церковь фактически возглавил престарелый архимандрит Климентий, который призывал священников не соглашаться на переход в юрисдикцию Русской православной церкви. Летом 1945 собрал

61 подпись грекокатолических священников под просьбой освободить арестованных епископов и прекратить преследование грекокатоликов. Власти запретили ему жить во Львове; последний период жизни на свободе он провёл в Униве. Направил в Ватикан письмо с описанием преследований, которым подвергались грекокатолики. Это письмо было перехвачено органами НКВД, что и стало поводом для его ареста.

5 июня 1947 года архимандрит Климентий был арестован в своей келье во время вечерней молитвы. С 27 июня 1947 года содержался в Киевской внутренней тюрьме МВД. В его биографии сказано, что именно в её стенах отец Климентий испытал наибольшие издевательства, о чём свидетельствуют протоколы допросов, проходивших преимущественно ночью. Энкаведисты разными способами пытались сломать его. Побоями, физическим и моральным надругательством, шантажом, запугиванием, сочувствием, льстивыми обещаниями. Следователь неоднократно предлагал ему отречься своей веры, перейти в юрисдикцию Московской патриархии, обещая отпустить его в монастырь. Архимандрит оставался непреклонным в своем святом убеждении, оставался верным христианским идеалам.

Список использованных источников:

1. ru.wikipedia.org
2. zik.ua
3. gazeta.ua

Рілля О.Ю.
учениця 10 класу,
*Криворізька спеціалізована загальноосвітня школа
I-III ступенів № 20 з поглибленим вивченням
німецької мови Криворізької міської ради
Дніпропетровської області*

LIFE AND ACTIVITIES OF CLIMENT SHEPTITSK

Klimenty Sheptytsky, younger brother of Metropolitan A. Sheptytsky, was born on November 17, 1869 in the village. In the Yaliv district in the Lviv region. In 1912, he began a novitiate at the Monastery of the Convent of the Studios in Kamenica, Bosnia. In 1913 he accepted the scheme, receiving the monastic name of Clementius in honor of St. Clementia of the Pope. Becoming a monk, he gave up a successful secular career. He obtained his theological studies in Innsbruck. On August 28, 1915, he received Jewish ordinances. He was a longtime abbot of Univ Lavra (since 1926).

Andrey Sheptytsky (sitting), Klimenty Sheptytsky (left)

Having established in the winter of 1939 in the territory of the USSR 4 exarchates of the UGCC, under the tutelage of Fr. Clementia Metropolitan Andrei transferred the Russian Exarchate.

In 1944 Fr. Clementius became the archimandrite of the Holy Assumption Univ Lavra, where during the Second World War he gave refuge to persecuted Jews, for which he was recognized as the Righteous People of the World in 1996.

In 1945, after the arrest of all the bishops of the UGCC, Fr. Clementius became the actual leader of the clergy, continued to hold traditional clergy meetings on Thursdays, met with the abbots of the monastic congregations, during which they resolutely resolved to oppose Soviet power.

On June 5, 1947, at the age of 78, he was arrested, and in 1948 the Soviet regime sentenced him to 8 years in prison. For half the time, Father Clementy Sheptytsky survived in difficult conditions without betraying his faith.

He died on May 1, 1951 at 9 pm at the Vladimir Prison Prison Hospital. And they buried their father under the wall of the prison. To this day, it is unknown where the tomb of Blessed Clementi is in Russia.

Father Clementius took part in church life, took care of the development and preservation of Ukrainian sacred art. Many historians believe that Clementius Sheptytsky was a bishop. Father Justin Boyko and Ivan Matkovsky are inclined to believe that Metropolitan Andrey Sheptytsky held the dedication of Father Clementia to the bishop underground in 1939.

Evidence regarding the bishopric of Klimenty Sheptytsky is apparently stored in the Vatican.

Father Clementius Sheptytsky (left)

References:

1. Ivan Matkovsky. Biography. Blessed Clergyman Clementy Sheptitsky. – 2019.
2. Encyclopedia of Ukraine. – 2018.
3. Information source: <http://lvivskansen.org/news/o-klymentij-sheptyczkyj-biografiya/>

*Стовба Д.А.
учень 10 класу,
Томаківська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 2 Томаківської селищної ради
Дніпропетровської області*

ЛЮБИТИ БОГА І ЛЮБИТИ БЛИЖНЬОГО ЯК САМОГО СЕБЕ. ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО У 1944–1951 РР.

Актуальність. Аристократ та впливовий австрійський політик Казимир Шептицький проміняв багатство графа на аскетичне і тихе монаше життя брата Климентія. Його віру не

з змогли зламати ні німецька окупація, ні в'язниці більшовицької влади: отець (далі – о.) рятував євреїв від нацистів, а в радянському таборі був таємним єпископом, який висвячував в'язнів. Праведник народів світу (з 1996 р.), запеклий ворог радянської влади, рятує десятих тисяч єврейських дітей під час Голокосту, архімандрит монахів Студійського уставу, найважливіша мета життя якого – допомога ближньому. Саме тому дослідження життєдіяльності Климентія Шептицького, який обрав українську ідентичність і був забутий багатьма українцями, є актуальним на сьогодні.

Ступінь досліджуваності проблеми. В радянський період через ідеологічний тиск влади ця проблематика взагалі не знайшла розробки в працях вчених, тому історіографія даного питання в незалежній Україні перебуває на стадії початкового розвитку. Серед сучасних науковців, які займаються вивченням постаті архімандрита Климентія, слід виділити львівських дослідників Оксану Гайову, популяризаторку спадщини митрополита Андрія і блаженного Климентія Шептицьких, Юрія Скіру, дослідника порятунку галицьких євреїв духовенством та монашеством Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) під час Голокосту, Івана Матковського, автора наукової біографії близько 670 сторінок на основі численних архівних джерел, які зберігаються в Україні та Польщі.

Мета даного дослідження полягає в систематизації відомостей про діяльність Климентія Шептицького після смерті митрополита Андрія 1 листопада 1944 р. до власної смерті 1 травня 1951 р. на основі напрацювань сучасних дослідників. Під час досліджування були застосовані порівняльно-історичний метод, методи аналізу, систематизації та інтерпретації для детальнішого вивчення проблеми.

Сутність дослідження. Коли Червона Армія вступила в Західну Україну у 1939 р. і розпочався так званий «золотий вересень», стало зрозуміло, що невдовзі розпочнеться відкрита боротьба радянської влади з авторитетом УГКЦ. О. Климентій це усвідомлював і був готовий до випробування. В червні 1940 р. він написав послання «Посліднє слово», в якому попереджував монахів про можливе переслідування більшовиками, добре розуміючи, що його чекає така сама доля, як і всіх єпископів УГКЦ. Однак біди не трапилося: влада виявила тоді лояльне відношення до церкви.

1 листопада 1944 р. помер Андрей Шептицький, старший брат Климентія. Наступник митрополита Йосип Сліпий іменував о. Климентія архімандритом монахів Студійського уставу та призначив його керівником делегації на переговорах з органами радянської влади, яка була прийнята в Москві головою Ради у справах релігійних культів при Раднаркомі Іваном Полянським.

У травні 1945 р. Климентій писав до свого брата Станіслава: «Тепер настали для нас тяжкі часи. Весь греко-католицький єпископат ув'язнено ще місяць тому – тиск, аби переходили на православ'я. Я все ще живу коло «Юра», в моєму давньому покою, але не знаю, як довго це триватиме й що принесе мені завтрашній день» [3, с. 588]. У листопаді 1945 р. архімандриту було наказано вибратися із Львова і переїхати до Унівської лаври, де й був заарештований 5 червня 1947 р. Під час обшуку НКВС-ники підкинули сфабриковану листівку антирадянського змісту, начебто знайшли її у келії священника. Коли отця вивозили з Унева, на подвір'я збіглися унівчани, щоб хоч поглядом попрощатися з ним [2].

Поневіряння розпочалися у внутрішній в'язниці НКВС м. Львова. Климентія звинуватили в антирадянській діяльності,

у співпраці з Ватиканом, а приводом послужило перехоплення листів о. архімандрита до Рима про переслідування УГКЦ в Україні. Цього було достатньо для того, щоб генерал-лейтенант Воронін 30 травня 1947 р. видав постанову про арешт о. Климентія.

6 і 7 червня у Львові відбулися два допити, на яких архімандритові висунули звинувачення за ст. 54-1 «а» і 54-11 КК УРСР – «Антирадянська діяльність». На запитання слідчого, чи заарештований погоджується із звинуваченнями, прозвучала відповідь: «З висуненими звинуваченнями я не погоджуюся. Я – монах, жодної політичної діяльності я не провадив» [3, с. 600].

Вже 27 червня 1947 р. згідно із розпорядженням заступника міністра Державної безпеки УРСР Єсипенка за № 3/4/1571 від 26 червня 1947 р. Климентія перевели до Києва у внутрішню в'язницю МДБ УРСР. Саме тут найбільше знущалися над 78-річним старцем. Про це свідчать виклики на допити, які зберігаються в особистій справі о. Климентія за №3103 в архіві Інформаційного Центру УВС Владимирської області. Для ілюстрації нелюдського ставлення до священика вистачить з 45-ти таких «папірців» вибрати три: 29 серпня 1947 р.: допит відбувався від 23.00 до 2.30 год., 2 вересня того ж року – від 23.00 до 2.00 год., 16 вересня того ж року – від 22.10 до 0.35 год. Саме з метою психічного виснаження в'язня допити відбувалися вночі. НКВС-ники різними способами намагалися зламати священика: побоями, фізичною та моральною наругою, шантажем, залякуванням, співчуттям, улесливими обіцянками. Слідчий неодноразово пропонував йому зректися своєї віри, перейти в юрисдикцію Московської патріархії, обіцяючи відпустити в монастир. Архімандрит залишився непохитним у своєму святому переконанні, залишився вірним християнським ідеалам.

У вироку Особливої Наради при Міністрі Держбезпеки СРСР від 28 лютого 1948 р. записано, що «засуджено за антирадянську діяльність та приховування контрреволюційних банд українських націоналістів за ст. 54-1А та 54-11 Кримінального кодексу УРСР на 8 років тюремного ув'язнення» [1].

Співв'язні о. архімандрита по Київській в'язниці розповідають: «Отець Климентій, не дивлячись на похилий вік (79 років), тримався добре, не хворів, ніколи не вимагав полегшення режиму, не просив ліків. Під час прогулянки в закритому дворіку в'язниці, що тривала близько 30 хвилин, о. Климентій крокував разом з нами, «гуськом», один за одним, як вповні здорова людина... Я запитував о. Климентія, чи не важко йому переносити тягар режиму, на що він відповідав: єдине, що його турбує, це те, що нема можливості служити як належить Богові й людям, яких він залишив і в монастирі, і в селі» [1].

Навіть у в'язниці унівський архімандрит провадив аскетично-молитовне життя: одразу після вставання молився, постив, під час Великого посту не їв м'яса. «Одного дня отець Климентій об'явив так зване говіння... Протягом дня отець молився, декілька разів: ранком, перед їдою, після їди, перед сном, а в часі говіння повністю відключився від усього, що діялося в камері, і просив не затівати звичайних дискусій на громадсько-політичні теми, просив усіх молитися. В умовах суворого режиму відправляти Службу Божу було неможливо, бо наглядчач, якби почув спів чи голосну розмову, зразу заборонив би. Це добре розумів отець і молився пошепки або, в неділю, – упівголоса разом з нами... Коли закінчилося слідство, я з превеликим жалем розставався з непересічною людиною ангельської доброти і душевної щедрості» [1].

Колишній в'язень радянських таборів Іван Кривуцький так описує першу зустріч з о. Климентієм у Київській в'язниці: «Високого зросту, 180-185 см, худорлявий, з довгою білою бородою, трохи сутулий, з палицею» [2]. «Рухи повільні, спокійний, обличчя і очі привітні. Мені нагадав святого Миколая... Зайняв вільне ліжко перше праворуч від дверей. Сів на краєчок, склав руки на палицю, підборідок на руки і задумався. Ми не чекали такого «злочинця» в нашій камері. На кілька хвилин запанувала мовчанка. Відчувалося, що він утомлений і розстроний» [2].

Усі труднощі в'язничного життя: нічні допити, шантаж, залякування, переведення з одного місця на інше, архімандрит мужньо переносив. В'язні, які були разом з отцем у камері, одногolosно стверджували, що о. Климентій ніколи погано не висловлювався про слідчих, які його допитували: «Для мене тюремна камера – це монаша келія. Живу так, як жив би в монастирі. Тішуся тим, що можу багато молитися, що можу все те переносити та жертвувати себе Господу Богу. Думаю, що ми є останні жертви тепер та що Господь все скоро перемінить на краще. І то, може, в короткому часі. Тільки молімося, маймо довір'я до Господа Бога, не сумніваймося в тому, що нічого не діється без Божої волі, і Пречиста Діва Марія та наші святі заступники допоможуть нам» [1].

Після оголошення вироку Шептицького відправили до Москви. 15 березня 1948 р. згідно наказу № 20/1/4248 за підписом полковника Волхонського, начальника 1-го відділу тюремного управління МВС СРСР у Москві, його вирішили відправити у Владимирський централ. 10 квітня 1948 р. отець прибув до Владимирської в'язниці. По дорозі в нього вкрали всі речі [3, с. 606].

Варвара Іванівна Ларіна, колишня працівниця централу, так згадує про архімандрита: «Сидел он в тридцать четвертой камере во 2-ом корпусе. Был он очень высокий, с бородой. Когда мы приносили еду, он всегда улыбался. И часто смотрел в окно» [1]. Дивлячись у очі смерті, старець ще мав силу усміхатися. Можливо, ота усмішка та молитва лякали НКВС-ників, бо задумалося їм 81-річного в'язня відправити аж до м. Верхньо-Уральськ Челябінської області у Верхньо-Уральську в'язницю. Залишається нез'ясованим, з яких причин цей наказ не було виконано. Архімандрит залишився у Володимирі.

Більшу частину свого перебування у в'язниці отець провів у медичному корпусі. Ще у 1948 р. перед виїздом до Володимира у довідці з особистої справи № 606 Климентія Шептицького в графі «Стан здоров'я» записано: «Здоровий». Але вже у Володимирі лікарі поставили діагноз: «Декомпенсований міокардит» [1]. Лікарі прописали йому їсти білий хліб та пити молоко!

1 травня 1951 р. о 21 годині 30 хв. у Володимирській в'язниці помер Климентій Шептицький. Поховання відбулося 3 травня 1951 р. о 3 год. вночі. Про процедуру захоронення в'язнів можна дізнатися із спогадів В. Ларіної: «Вночі, щоб ніхто не бачив, померлого роздягнули, обгорнули в простирадло, взяли на ноші і винесли за браму в'язниці на міське кладовище, яке знаходилося поруч з в'язницею. В'язня поховали одразу під стіною, тіло просто кинули в заздалегідь підготовлену яму та засипали землею, не залишаючи жодних позначок». Його могилу до сьогодні відшукати не вдалося [1].

Висновок. Климентій Шептицький, 150-річчя від дня народження якому відзначала Україна на державному рівні у вересні 2019 р., відіграв велику роль і залишив свій слід не тільки в історії УГКЦ, а й українського народу. Є святим

зразком благородної людини, яка своїм подвижництвом, своєю працею, своїм праведним життям і навіть своєю мученицькою смертю стала світочем та основою, на якій можна відбудувати релігійне і духовно-національне життя в Україні [4].

Список використаних джерел:

1. Життя, мученича смерть і слава мучеництва бл. свщмуч. Климентія Шептицького, архімандрита Унівського монастиря. Постуляційний центр Монастирів Студійського Уставу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pc.studyty.org.ua/content/view/1/13/>

2. Климентій Шептицький. Історична правда з Вахтангом Кіпіані: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=1eLTK0F4Ouc&t=92s>

3. Матковський І. Казимир граф Шептицький – отець Климентій: польський аристократ, український ієромонах, Екзарх Росії та Сибіру, Архимандрит Студитів, Праведник народів світу, блаженний Католицької Церкви: монографія. – Львів, 2019. – 664 с.

4. Скіра Ю. Галицькі праведники: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/91169>

Додатки

102 У С С Р 67602-11
 МИНИСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
 Следственный
 часть 10/15
 УЧТЕНО в 1962 году
 ДЕЛО № 148913

По обвинению Шептицкого Климента Ивановича
 по ст. ст. 54-1, 2 и 54-11 УК УССР

Изучено 20 01.12 1947 г. В. Сумков
 Оценено 15 01.12 1947 г. Том № 1

После изучения материалов и заслушавши показания следственного и других свидетелей следственный орган считает необходимым признать обвиняемого виновным в совершении преступления, предусмотренного ст. 54-1, 2 и 54-11 УК УССР.

Первоначально обвиняемый в преступлении признан виновным в преступлении, предусмотренном ст. 54-1, 2 и 54-11 УК УССР.

Первоначально обвиняемый в преступлении признан виновным в преступлении, предусмотренном ст. 54-1, 2 и 54-11 УК УССР.

Сделано в архиве 10/15 1947

20429

З матеріалів кримінальної справи Климента Шептицького

*Символічна могила (кенотаф) Климента Шептицького на
 Князь-Владимирському цвинтарі у Володимирі*

*Меморіальна дошка Климентію Шептицькому на
Князь-Владимирському цвинтарі у Владимирі, 2010 р.*

Шматко Карина

учениця 9 класу,

комунальний заклад «Гімназія № 6»

Кам'янської міської ради

ЗВИНУВАЧЕНИЙ ВІРЯНИН

1911 року доктор права, депутат австрійського парламенту Казимир Шептицький полишив перспективну політичну кар'єру заради сану монаха під ім'ям Климентій.

Протягом сорока років Климентій Шептицький не мав відношення до політики, обравши своїм шляхом дорогу до Бога. Втім, радянська влада звинуватила його у співпраці з ОУН, через що на Климентія чекав арешт у 1947 році. До уваги не був узятий той факт, що Климентій Шептицький ще 1907 року

молодий аристократ несподівано для усього тогочасного бомонду, який вбачав у Климентієві великі перспективи, подався у монахи, обравши собі за ім'я – Климентій.

Провина Шептицького вбачалась уже у тому, що він очолив делегацію представників УГКЦ у Москві за рекомендацією брата – митрополита Андрія. Несподіваним поворотом зустрічі стало «знайомство» з представниками НКВД, які пропонували Климентієві виступити посередниками у переговорах радянської влади з націоналістичним підпіллям.

Дипломатичне минуле Климентія Шептицького зіграло свою роль. Зустріч підпілля та церкви відбулась наприкінці 1944 року у храмі Святого Юрія. Повстанці відмовились від перемовин з радянською владою, не повіривши її обіцянкам про припинення репресій та виявились правими, адже масштаби терору, направленого не лише на повстанців, а й щодо мирного населення, зростали щодня. Зрештою, мішенню репресій стала Українська греко-католицька церква. Нескорених єпископів було заарештовано 11 квітня 1945 року.

Вочевидь, Климентій опинився у тій же когорті, адже 30 травня 1947 року Управління МГБ у Львівській області підписало постанову щодо арешту К. Шептицького за звинуваченням у антирадянській діяльності та співпраці з ОУН.

На момент арешту та допитів Климентію Шептицькому виповнилось 78 років. «Особливо небезпечного» старця після допитів транспортували з тюрми у Львові до Києва. Серед доступних нині (незасекречених) джерел оприлюднена постанова майора МГБ Божко:

«Шептицкий Клемент был влиятельной личностью в формировании националистического движения и играл важную роль в практической борьбе ОУН-УПА против советской власти. 5 июня в монастыре произведен обыск, в результате

котрого обнаружена антисоветская литература и плакаты ОУН».

Отець Климентій мужньо дотримувався власної точки зору та не підтверджував жодних звинувачень щодо співпраці з підпіллям, щоразу підкреслював, що уникає політики, однак попередня політична кар'єра «грала» проти нього.

Жорстокими методами Климентія змусили підтвердити, що у монастирі переховуються повстанці, яким монахи надають медичну допомогу. За фактом їх дійсно виявили 17 січня 1946 року.

Власне, отець Климентій дійсно переховував у себе одного націоналіста Василя Кархуту, який насправді був лікарем та допомагав тяжко пораненим повстанцям. Однак, сьогодні дати відповідь на запитання, чи злочином це було з боку К. Шептицького? Питання філософське, риторичне.

Заперечуючи провину, Климентій Шептицький аргументував своїх дії як християнським обов'язком, жодним чином не пов'язаним з політикою, не називаючи жодних фактів, прізвищ, інформації, джерел.

Головним звинуваченням у бік К. Шептицького була не допомога повстанцям, а спроби контактування з керівництвом ОУН. На цей момент до уваги не бралось те, що, власне, НКВД доручало К. Шептицькому налагоджувати вищезазначені зв'язки.

Пізніше, під тиском слідчих фактів, К. Шептицького змусили зізнатись, що головною метою його спроб встановити зв'язки з керівництвом підпілля була можливість ОУН для передачі до Ватикану інформації про знищення радянським режимом греко-католицької церкви. Достеменно невідомо, чи вдалось Климентію «достукатись» до Ватикану, однак у 1949 році у Західних ЗМІ з'явилось «Звернення до всієї

української еміграції», де, зокрема, лунало: «Відкрий перед усіма народами, де придушено релігію, знецінено церкву, кайдановано свободу, розтоптану не лише християнську, а й загальнолюдську мораль... Розкажи про знищення Української Автокефальної та Греко-католицької Церков, про змучених засланих – українських єпископів, священників та вірних. Розтлумач чужоземцеві, що нинішня російська церква не має нічого спільного з вільною церквою і є емведешною агентурою».

Тим часом 15 січня 1948 року слідчі завершили справу Шептицького. Вирок – 8 років ув'язнення у сумнозвісній Володимирській тюрмі (централі).

«Високий, худий, з довгою білою бородою, лице та очі привітні, спокійні, – так описав Шептицького його співкамерник, член ОУН Іван Кривуцький. – У розмові з ним нічого не нагадує монаха, а більше радянську освічену людину. Він не був багатослівним, зайвого не говорив. Відповідав і розповідав лаконічно і ясно. Ходив лише з палицею, навіть по камері».

Мало минути сорок років після смерті змученого старця Климентія Шептицького, щоб радянська влада визнала свою помилку та оголосила монаха несправедливо засудженим.

Не забувають Климентія і добрі люди. 1996 року архімандрит Климентій Шептицький удостоєний звання «Праведника народів світу» за порятунок євреїв у період Другої світової війни, а 2001 року, під час візиту до Львова Папи Римського Іоанна Павла II, був причислений до лику блаженних католицької церкви.

Відзначаючи 150-річчя від дня народження Климентія Шептицького, цінуємо його внесок, пам'ятаємо подвиг, віримо у вищу справедливість...

Список використаних джерел:

1. Дмитрух С. Блаженний Климентій Шептицький про молитву у відроджених монастирях Студійського уставу / ієромонах Севастіян Дмитрух. – Л.: Свічадо, 2002. – 130 с.
2. Левін К. Мандрівка крізь ілюзії. – Львів: Свічадо, 2007. – С. 142– 145, 149– 150.
3. Матковський І. Казимир граф Шептицький – отець Климентій: польський аристократ, український ієромонах, Екзарх Росії та Сибіру, Архимандрит Студитів, Праведник народів світу, блаженний Католицької Церкви: монографія. – Львів, 2019. – 664 с.
4. Пікулик Н., Сенік Л. Климентій Шептицький – слуга Божий. – Львів: Свічадо, 1997. – 64 с.

Снісар А.В.

учениця 9 класу,

комунальний заклад освіти

«Навчально-виховний комплекс № 131

«загальноосвітній навчальний заклад

I ступеня – гімназія» Дніпровської міської ради

ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Граф, громадський і релігійний діяч, архімандрит, мученик за віру, блаженний Католицької Церкви та Праведник народів світу – всі ці титули належать непересічній особі Климентія Шептицького. Усі вони виражають різні грані життя і діяльності блаженного Климентія, вклад якого у розвиток Української Греко-Католицької Церкви і нашого народу потребує ще подальшого ґрунтовного вивчення.

Климентій Шептицький, молодший брат Митрополита А. Шептицького, народився 17 листопада 1869 р. у с. Прилбичах Яворівського повіту на Львівщині. При хрещенні отримав ім'я Марія Казимир. Він був шостою дитиною у сім'ї графа Івана Канти і Софії з Фредрів Шептицьких, а також молодшим братом майбутнього митрополита Греко-Католицької Церкви Андрія Шептицького.

Казимир Шептицький здобув блискучу освіту, яка давала йому можливість зробити успішну кар'єру. Початкову освіту він одержав вдома, від найманих вчителів під наглядом матері. У 1882–1887 роках Казимир навчався в Гімназії св. Анни у Кракові, після чого з відзнакою склав іспит зрілості. 1887 р. він розпочав навчання на відділі права Ягелонського університету в Кракові. У наступних роках (1888-1890) продовжував студії права по одному році в Мюнхені і Парижі. Студії закінчив у 1892 р. в Краківському Університеті, отримавши академічний ступінь доктора права, а вірніше «доктора обидвох прав» (був фахівцем з світського та канонічного права).

Після закінчення навчання Казимир береться на кілька років до маєткових справ свого батька, бажаючи бути йому допомогою. У цьому часі почав вивчати лісову справу, для чого виїхав до Кшешовіц біля Кракова, де було одне з найкращих лісництв Галичини. Також Казимир Шептицький багато часу присвячував для хворої матері, з якою часто їздив на лікування до Італії, аж до її смерті у 1904 році.

Казимир Шептицький, окрім управління родинними маєтками, зробив успішну політичну кар'єру. У 1900 р. він був вибраний послом до Віденського парламенту і кандидатом до Державної Ради, повноправним членом якої став після виборів у 1901 р. З тих часів походять його виступи на теми різних громадсько-політичних справ. Своїми виступами у парламенті

здобуває велику популярність у політичних колах. Проте після розпуску у 1907 р. австрійського парламенту, Казимир вирішує полишити політичну діяльність та повністю присвятити себе господарці родинними посіlostями та свого фільварку в Дев'ятниках, який у 1903 р. йому передав батько.

У 1911, у віці 42-ох років, Шептицький покидає політичну кар'єру – неочікувано для всіх переїжджає до Німеччини і оселяється в бенедиктинському монастирі. Там Казимир почав готуватися до чернечого життя.

Через рік у греко-католицькому монастирі Студійського уставу Шептицький приніс монаші обіти і отримав церковне ім'я Климентій.

1912 року розпочав новіціат у монастирі монахів Студійського уставу в Камениці в Боснії (перед цим – з 1911 року – випробував себе в чернецтві латинської традиції, вступивши до монастиря отців-бенедиктинців в Байроні).

1913 року прийняв схиму, отримавши чернече ім'я Климентій на честь св. Климентія Папи. Ставши монахом, він відмовився від успішної світської кар'єри. Богословські студії здобував в Інсбруці. 28 серпня 1915 р. отримав єрейські свячення. Був довголітнім ігуменом Унівської Лаври (з 1926 року).

До Львова повернувся восени 1917-го, оселився у келії при соборі святого Юра. Будучи монахом, Климентій вів дуже аскетичний спосіб життя – навіть не спав у ліжку, а сидів опершись.

У 1918 році став настоятелем Унівського монастиря, а з 1926 року ігуменом студитів Свято-Успенської Унівської лаври.

1939 року більшовики видали наказ вбити ігумена Климентія. Тоді у батьківському домі Шептицьких в Прилбичах розстріляли брата митрополита Андрія та ігумена Климентія

Леона разом з дружиною Ядвігою. Ігумена не розстріляли лише тому, що на той час його в Прилбичах не було.

Установивши зимою 1939 року на території СРСР 4 екзархати УГКЦ, під опіку о. Климентія Митрополит Андрей передав Російський екзархат.

1944 р. о. Климентій став архімандритом Свято-Успенської Унівської лаври, де під час Другої світової війни давав притулок переслідуваним євреям, за що 1996 року визнаний Праведником народів світу.

1945 року, після арешту усіх єпископів УГКЦ, о. Климентій став фактичним провідником духовенства, продовжував проводити традиційні зустрічі духовенства по четвергах, зустрічався з настоятелями чернечих з 5 червня 1947 р. о. Климентій Шептицький був заарештований в Унівській Лаврі. Від тоді розпочалася його «хресна дорога». Спершу внутрішня в'язниця УМГБ у Львові, у якій відбулося два допити з винесенням архімандриту звинувачення «Антирадянська діяльність». На запитання слідчого, чи арештований погоджується із звинуваченнями, о. Климентій відповів: «З висуненими звинуваченнями я не погоджуюся. Я – монах, жодної політичної діяльності я не провадив».

Після львівської тюрми його перевели до Києва у внутрішню в'язницю УМГБ, де найбільше знущалися над 78-літнім старцем. Про це свідчать виклики на допити, які відбувалися вночі. Коли о. Климентія його співкамерники питали чи немає можливості, щоб отця відпустили, то він сказав, що є така можливість, якщо перейде на православ'я, але «де мені на старості літ міняти свою віру, хай вже буде воля Божа». Такою була відповідь о. Климентія на пропозицію слідчого перейти на православ'я.

У березні 1948 р. о. Климентія Шептицького було засуджено на 8 років тюремного ув'язнення. Його відправили до Москви, а звідтам у в'язницю у Володимирі, так званий Володимирський централ. По дорозі у нього вкрали всі речі. Більшу частину свого перебування у в'язниці отець провів у медичному корпусі. На стан його здоров'я дуже вплинуло перебування у радянських тюрмах та виснажливий процес досудового слідства.

1 травня 1951 р. у Володимирській в'язниці добігло кінця земне життя блаженного священомученика Климентія Шептицького. Поховання відбулося 3 травня о 3 год. ночі на міському кладовищі, відразу під стінами тюрми, де ховали усіх в'язнів, без жодного зазначення особи. Віднайти місце поховання о. Климентія наразі не вдалося. Громаджень, під час яких рішуче вирішили протистояти радянській владі.

Список використаних джерел:

1. http://news.ugcc.ua/articles/kliment%D1%96y_sheptitskiy_aristokrat_%D1%96_monah_yakiy_ryatuvav_ievreyskih_d%D1%96tey_v%D1%96d_natsist%D1%96v_86199.html
2. <https://ugcc-stk.km.ua/blazhennij-svyashhennomuchenik-klimentij/>

СЕКЦІЯ
«БРАТИ ШЕПТИЦЬКІ І ЄВРЕЙСЬКИЙ НАРОД»

Коваленко Т.В.
учениця 11 класу,
Томаківська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 2 Томаківської селищної ради
Дніпропетровської області

БОРОТИСЯ ІЗ ЗЛОМ ЛЮБОВ'Ю ДО ЛЮДИНИ.
БРАТИ ШЕПТИЦЬКІ І ГОЛОКОСТ

Актуальність. Аристократ духу і граф у монашомукаптурі... Блаженний отець (далі – о.) Климентій Шептицький увійшов в історію як людина, яка мала все, але справжнєбагатство знайшла у служінні Богу і ближньому. Саме тому цього року відзначається 150-річчя з дня народження о. Климента на державному та церковному рівнях.

Переховування євреїв у період Голокосту братами Шептицькими – це окрема сторінка їхньої біографії. Це зараз ми можемо відкрито та відверто про цеговорити, а в часи нацистської окупації це ретельно приховувалося. Дослідники й дотепер не можуть дізнатися, а скільки ж дітей (людей) було врятовано, навіть не всі монахи знали, скільки євреїв переховується в тому чи іншому монастирі. Джерела свідчать, що було врятовано понад 860 євреїв із 160 тисяч. Врятовано 4 цілі подружжя, зокрема родину рабина Давида Кахане (самого главу сім'ї, дружину, двох доньок) завдяки допомозі братів Андрея та Климента [1].

Ступінь досліджуваності проблеми. Починаючи з 1991 р. українська історіографія почала вивчати невідомі та маловідомі

сторінки життєдіяльності родини Шептицьких, спростовуючи щодо братів Андрея та Климентія звинувачення радянської влади в «колабораціонізмі», «націоналізмі», «посібництві нацистам». Цінними науковими дослідженнями сьогодні є праці Скіри Ю., Гайової О., Чернописької В., Матковського І., Сергійчука В.

Мета даного дослідження полягає в розкритті ролі братів Шептицьких у врятуванні євреїв під час Голокосту в Україні у 1941–1944 рр. Під час дослідження були використані порівняльно-історичний метод, методи аналізу, систематизації та інтерпретації для детальнішого вивчення проблеми.

Сутність дослідження. Немає жодних даних для підтвердження припущення, але ступінь довіри митрополита до брата Климентія наводить на думку, що посередником у діалозі між митрополитом та євреями міг бути саме він. Перші безпосередні докази щодо участі о. Климентія у взаєминах митрополита з євреями, а також його участь у порятунку євреїв під час Голокосту знаходимо у липні 1941 р. [2, с. 528]. Одним із перших документів є послання Андрея Шептицького «Про злочин чоловікоубійства». Ще одні важливі докази на користь того, що брати Шептицькі в часи Другої світової війни своєю мужньою позицією вчинили подвиг, є два листи митрополита Андрея до Папи Пія XII. Один з них, відомий історикам, написаний у кінці серпня 1942 року – після так званої «Серпневої акції» у Львові. Тоді 40 000 євреїв було вислано на смерть також за активної участі української допоміжної поліції. Про інший, написаний до Папи Пія XII за півроку до цих подій, у кінці березня, науковий світ дізнався з публікації дослідника Івана-Павла Химки: «В міру просування на схід німці... вважають усіх жидів воєнними противниками і влаштовують побоїща, в яких тисячі жидів гинуть разом зі

своїми жінками й дітьми, наприклад, в усіх великих містах України вони винищили всіх Жидів, що не втекли перед їхньою армією...» [2, с. 536]. Публічний протест Митрополита Шептицького проти звірств Голокосту був винятковим у Європі.

Рабин Давид Кахане, врятований братами, у своїх спогадах писав, що саме його зустріч із митрополитом у серпні 1942 р. спричинила початок великої акції з порятунку євреїв Галичини. Можливо, що й так, але рабин Кахане не був єдиним, із ким Андрей Шептицький контактував у єврейському світі. Згадаймо хоч би рабина Лілієнфельда з Підгайців, якого застав у митрополичих палатах рабин Левін 1-го липня 1941 року. Коли рабин прийшов у митрополичі палати, де був поміщений у схованку, то Андрей сказав так: «Ви, звичайно, знаєте, що протягом вашого перебування в таборі нам передали багато дітей. Я можу назвати вам імена священників, які взяли їх під захист. Діти знаходяться в добрих руках і одержують гарне виховання. Зараз я готовий допомогти вам» [2, с. 546].

До наших днів дійшли спогади про те, як монахам-студитам було запропоновано допомогти у порятунку євреїв. Цікавою є їх реакція на цю пропозицію. У 1981 р. дослідниця Іроїда Винницька у монастирі студитів у Вудстоці (Онтаріо, Канада) записала інтерв'ю з братом Лаврентієм Кузиком, монахом-студитом, який з осені 1942 р. мешкав у монастирі св. Йосифа, званого «Студіоном»: «Архімандрит, очевидно, йдеться про Никанора (Дейнегу), приїхав до Унівського монастиря, зібрав монахів і спитав: хто хоче допомогти євреям? Зі 120 монахів і світських осіб, які були присутніми, всі встали, декларуючи свою готовність. Щоправда, як засвідчив брат Кузик, вибрали для цієї важкої та відповідальної місії небагатьох [2, с. 552].

Якщо спиратися на архівні документи, то братів Андрія і Климентія уже мали десять разів заарештувати. Наприклад, 1943 р. в монастирі на вул. Петра Скарги було шість обшуків СД. Курт Левінзгауде: «Я був у тому монастирі, й коли під вікнами зупинялася якась машина, то думав, що зараз прийдуть по мене». Зараз нам здається, що в монастирях ховали людей, а німці до них не приходили. Та насправді були страшні донощики. Кожен монастир стикався з тим, що за ним пильнували, й СД проводило регулярні обшуки. Як їм вдавалося переховувати євреїв? Господь Бог знає [3].

В 1942 р. під час облави на подвір'я святоюрського комплексу забіг натовп євреїв. Митрополит Шептицький, побачивши це, покликав свого секретаря отця Володимира Гриця і сказав: «Отче, прошу тих людей переховати». А отець Володимир відповідає: «Там, напевно, людей 30, СД взяло їх слід. Де ми їх заховаємо?» Митрополит каже: «У своїй кімнаті». Отець Володимир бере ключ від свого помешкання, заводить усіх людей у свою кімнату й зачиняє. Він виходить на подвір'я святоюрського комплексу, де вже чекає СД. Приходять до митрополита і кладуть ордер на стіл. Митрополит, дивлячись їм в очі, спокійно каже: «Обшукуйте». Митрополит відправив отця Володимира супроводжувати німців. Того самого отця Володимира, в кімнаті якого повно євреїв. Проводять обшук, і він підходить із тими німцями до своєї кімнати. Німець каже: «Чия це кімната?». – «Це моя». – «А, нічого, ми вам довіряємо». І вони йдуть далі. А якби він відчинив свою кімнату, в якій було десь 30 втікачів, які наслідки мало б для нашої Церкви те, що в митрополичому комплексі переховується ціла юрба євреїв?» [3].

Або, наприклад, історія Курта Левіна в Унівській лаврі. Його переодягнули на новика. Він приїхав до Унева, дав свої документи настоятелю ієромонаху Йоанну (Шерстюку). Після

трьох місяців до нього прибігає настоятель. Кажє: «Хтось доніс на вас, що ви єврей і в нас переховуетесь. Мені дали звістку, що вже по вас їде машина з Перемишлян, щоб арештувати». Курт Левін розповідає: «Я вибіг із монастиря, піднявся на пагорб – дивлюся, а по дорозі до Унева вже їдуть дві машини». Тоді йому вдалося врятуватися, а в 1944 році він виїжджає за кордон і стає відомим економістом. Все своє життя Левін згадуватиме про доброту студитів та митрополита Шептицького і працюватиме над тим, щоб його визнали Праведником світу. Але студитам постійно вдавалося долати виклики і проблеми. Ціною було те, як зазначає Курт Левін, що протягом двох років брат Лазар (Когут) і брат Теодосій (Цибрівський) не знали, що таке спокій. Вони були в тій самій небезпеці, як і євреї, яких вони переховували. Завдяки цій самопожертві всі ці люди пережили німецьку окупацію і входили у число трохи більше 800 євреїв, які дочекалися вступу Червоної Армії у Львів в липні 1944 р.

Інкולי лінія поділу між добром і злом проходила по сім'ї. Чоловік, який побіг у Перемишляни, збагнув, що Курт Левін – це не Роман Митка, а єврей. Та, наймовірніше, він поділився з жінкою або з кимось із рідних у хаті, що біжить видати єврея. Той родич, з яким він поділився, помчав до Лаври рятувати життя Роману Митці (Курту Левіну), монахам студитам – і, духовно, тому злочинцю, який брав на себе кров. Ми не знаємо, хто сповістив настоятеля, але це був хтось із близьких тієї людини, яка донесла німцям. Притім той чоловік чітко казав, що серед студитів є єврей. Тобто перевіряли б монахів – і знайшли б Курта Левіна, однозначно»[4].

Восени 1942 р. до митрополита Шептицького в опіку потрапили сини двох рабинів: Курт Левін – Єзекіяля Левіна, вбитого на той час, і Леон (Цві Барнеа) – Кальмана Хамайдеса, якому залишилося жити ще кілька місяців у гетто. Діти були

врятовані, і їх свідчення є важливим та цінним джерелом. Ще один приятель митрополита, рабин Іцхак Бартфельд, восени 1942 р. віддав під його опіку свого небожа Одеда. У архівах Святоуспенської Унівської Лаври є свідчення ще двох важливих осіб, врятованих братами Шептицькими: монахині-студитки Марії (Фаїни Ляхер) та Лілі Польман-Штерн. Географія розселення євреїв, яких переховували, виглядала вражаюче. У Львові – це митрополичі палати і монастир святого Йосифа на вул. Петра Скарги (нині вул. Озаркевича, 4). Поряд розташований Український шпиталь «Народна лікарня» імені митрополита А. Шептицького, що був місцем не тільки переховування, але і лікування євреїв. Ще одна важлива локація – взуттєва фабрика «Солід» на вул. Трибунальській (сучасна вул. Шевська, 16). Іншою великою групою об'єктів, де переховували євреїв, стали монастирі: Свято-Іванівська Лавра на львівському Кайзервальді (Лавру ще ідентифіковували у Кривчицях); Святоуспенська лавра в Уневі; чоловічий монастир святого Івана Хрестителя у Зарваниці; Святоандреївський скит у Підлютім на Станіславівщині (скит ще називали «у Лужках»); монаший дім у Коростові на Сколівщині; монаший осередок студитів у Дорі на Гуцульщині; жіночий монастир Покрови Пресвятої Богородиці у Якторові з дочірніми домами у Брюховичах коло Львова, Гаях коло Тернополя, у Львові (вул. Убоче, 4), у Перемишлянах, Підгайцях і Уневі [2, с. 558].

Курт Левін пізніше так напише про митрополита Шептицького: «Гігант духу. Відіграв він важливу роль у історії Жидівства, що жило, а точніше, гинуло на теренах Східної Галичини. Помагав сам, але передовсім зміг надихнути своє оточення правдивим християнським духом любові до ближнього. Плодом цього було 150 людей, яких вирвано з крикових кігтів гітлерівських поплічників. Може, це число і не є

велике, але ті, які пережили гітлерівське пекло, добре знають, як важко було вирвати з німецьких рук одну людину... І якщо мова про Митрополита Шептицького і його оточення, то Жидів рятували цілком безкорисливо» [2, с. 562].

Висновок. У 1996 р. о. Климентій Шептицький посмертно отримав звання «Праведник народів світу» за порятунок євреїв у період Голокосту. Разом із братом Митрополитом Андреем, монахами-студитами та багатьма іншими, чий героїчний чин допоміг реалізувати цю велику справу, було врятовано понад 200 євреїв. Деякі з них, як професор Адам Ротфельд чи Лілі Штерн-Польман, живуть і нині. Потрібно зазначити, що врятований Андреем Шептицьким Курт Левін відіграв важливу роль у справі беатифікації митрополита. Він залишив яскраві спогади, які описав у своїй книзі «Мандрівка крізь ілюзії». На жаль, митрополит Андрей досі не отримав титул Праведника народів світу, на відміну від блаженного Климентія. Маємо надію, що за стараннями нащадків тих, які були врятовані братами Шептицькими, митрополит Андрей все ж таки буде проголошений Праведником народів світу.

Список використаних джерел:

1. Климентій Шептицький. Історична правда з Вахтангом Кіпіані: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=1eLTK0F4Ouc&t=92s>

2. Матковський І. Казимир граф Шептицький – отець Климентій: польський аристократ, український ієромонах, Екзарх Росії та Сибіру, Архимандрит Студитів, Праведник народів світу, блаженний Католицької Церкви: монографія. – Львів, 2019. – 664 с.

3. Скіра Ю. Галицькі праведники: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/91169>

4. Хома І. Як відбувався порятунок євреїв монахами Студійського Уставу УГКЦ в 1942–1944 роках: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/72109/

Додатки

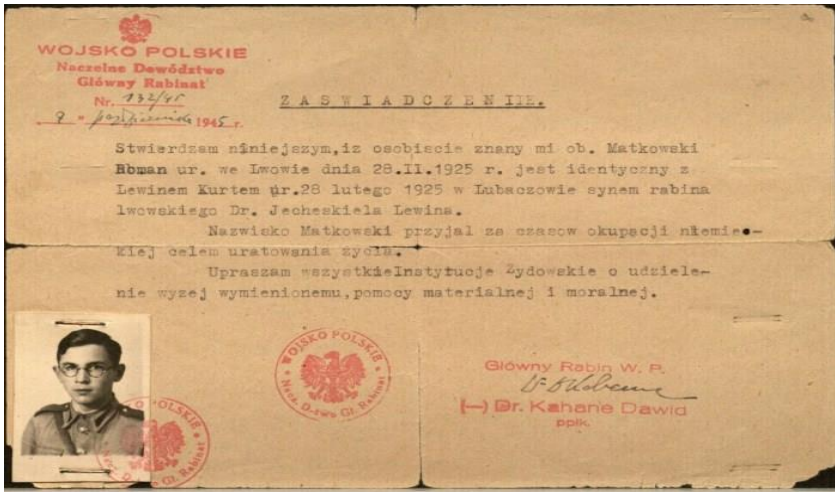
*Давид Кахане, врятований братами Шептицькими;
релігійний діяч, підполковник Війська Польського, головний
равин Військово-повітряних сил Ізраїля*

*Сім'я рабина Давида Кахане, врятована братами Шептицькими в часи Голокосту.
Фото зроблено у післявоєнній Польщі*

Курт Левін, врятований Шептицьким, син львівського рабина, у монастирі студитів у с. Лужок (другий праворуч) з братами-студитами. Фото з архіву Курта Левіна

Атестат зрілості Романа Матковського (Курта Левіна)

Курт Левін

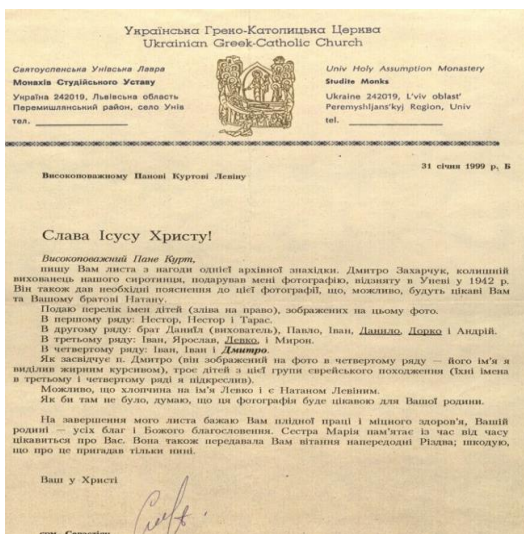

Унів, 1942 р.

*Врятована братами Шептицькими Анна Файна Ляхер
(1917–2005), монахиня-студитка*

*Лист о. Севастьяна Дмитруха до Курта Левіна,
в якому подана інформація щодо осіб, зображених на
фотографії вище*

*Кравченко І.І.
учень 11 класу,*

*Криворізька спеціалізована школа
I-III ступенів № 71 Криворізької міської ради
Дніпропетровської області*

БРАТИ ШЕПТИЦЬКІ ТА ЄВРЕЙСЬКИЙ НАРОД

Протягом останніх десятиліть історія про християнських релігійних діячів – братів Шептицьких, які врятували більше 200 євреїв під час страшних подій Голокосту є предметом вивчення багатьох єврейських дослідників, особливо багато дискусій відбувається щодо надання статусу «праведника народів світу» Андрею Шептицького.

Праведниками народів світу називають людей, які, ризикуючи своїм життям, рятували євреїв під час Другої світової війни. В Україні такими людьми можна вважати двох братів: Андрея та Климентія Шептицьких [1].

Єврейська громада України завжди перевищувала за чисельністю навіть міцні та розвиненні громади Литви, Білорусі, Росії та Польщі. Одним з «густих» осередків єврейського життя починаючи з кінця 18-ого століття стала Східна Галичина. Регіон що в тогочасній Україні мав населення здебільшого з греко-католицькою релігійною спрямованістю [2].

Брати Шептицькі пов'язали своє життя зі служінням Богу. Андрей згодом став митрополитом Галицьким та архієпископом Львівським. Климентій ж був архімандритом Української Греко-Католицької церкви. Шептицькі мали велику повагу серед українців, їх можна вважати символом віри в майбутнє України.

Для того, аби зрозуміти роль митрополита Андрея Шептицького в роки Другої світової війни, маємо розглянути її з огляду на його діяльність. Адже, проблеми, з якими стикнувся лідер Української Греко-Католицької церкви кинули виклик його принципам та його можливості протистояти комунізму та нацизму.

Митрополит Шептицький, який спочатку вітав німецьку армію і дякував їй за звільнення від комуністичної тиранії, невдовзі був приголомшений кривавими погромами та масовими стратами євреїв. Як проповідник моральності та толерантності, митрополит відчував, що насилля та зневага принципів співіснування людей ставить під сумнів загальнолюдські цінності.

Шептицький висловив свою занепокоєність лідеру СС з приводу геноциду єврейського народу та використання у цій

злочинній діяльності української допоміжної поліції. У відповідь Гімлер порадив митрополиту «не втручатись в справи, які його не стосуються» [3].

Німці помстились Шептицькому, припинивши роботу Української Національної ради, почесним головою якої він був. Це не зупинило митрополита від дій, направлених на порятунок людей єврейської національності. В своєму пастирському листі «Про християнське милосердя» він писав про християнський обов'язок братської любові, що визнавав «святістю людського життя...».

Більш сильним виступом Шептицького на захист людей, які підпадали під знищення, став інший пастирський лист «Не убий», в якому були засуджені різні форми вбивства та політики масового винищення. Послання, опубліковане в листопаді 1942 року, мало бути прочитане у всіх церквах. Основною думкою якого було: «Хто пролив безневинну кров, той зробив себе вигнанцем з людської спільноти через зневагу до людського життя» [4].

Варто зазначити, що порятунок євреїв в Україні був дуже небезпечною справою – покаранням для «тих, хто любить євреїв» була смертна кара. Але митрополит бажав, аби монахи та монахині, священники та миряни, жили у відповідності із заповіддю: «Люби ближнього як самого себе» і тому надихав їх спасати людей.

Найближчими соратниками Андрія Шептицького у підпільній роботі з порятунку євреїв були Климентій Шептицький – брат митрополита та Марко Стек, який займався виготовленням фальшивих документів для євреїв та переправленням їх до монастирів [5].

За словами рабина Давіда Кахане, якого врятував Шептицький, більше 240 українських священників ризикували

своїм життям, переховуючи та надаючи допомогу євреям. Крім 200 дітей, яких було сховано в монастирях, Андрей Шептицький переховував у своїй резиденції 15 євреїв, зокрема Курта Левіна, його брата Ісака Левіна та власне Кахане, який згодом став головним рабином ізраїльських військово-повітряних сил [6].

Нажаль, незважаючи на те, що обидва брати Шептицькі зробили великий внесок у порятунок євреїв Галичини, вони не були однаково сприйняті єврейською громадою. Андрей Шептицький і досі не визнаний «праведником народів світу» на відміну від Климента Шептицького, якому Інститут вивчення Голокосту «Яд ва-Шем» присудив це звання [7]. Спробуємо визначити причину.

Справа в тому, що здебільшого усіма операціями займався Андрей, що правда Климента виконував дійову роль у цьому процесі. У часи Другої світової війни Андрей важко захворів і не міг вільно пересуватися. Тому Климента став його руками та ногами у здійсненні більшості справ самого митрополита. Тому складається враження, що Климента зробив набагато більше свого брата.

Спочатку, за словами представників «Яд-ва-Шем» відносно Андрея бракувало документів, які б підтверджували його участь у спасінні євреїв. Це можна пояснити тим, що його ідеї і завдання виконували інші люди, враховуючи стан здоров'я. Але з часом надходило все більше підтверджень від євреїв, яких будучи дітьми врятував саме Андрей. Але питання надання статусу «праведника» митрополита Андрею досі залишається відкритим [8].

До речі на івриті слово «праведник» походить від слова «цедек» – «справедливість». Спираючись на давню єврейську філософію, справедливість вимірюється в рівності людей у

правах та свободах. Тому «праведник» – людина що несе справедливість у світ.

Чи були вчинки Андрея справедливими? Чи більш милосердними? Бо милосердя та справедливість є речами, що не можливо поєднати. Милосердя відміняє ідею справедливості.

З боку сучасної єврейської громади постає три причини, через які Андрей досі не визнаний «праведником народів світу»:

Він є християнським священником. Для багатьох єврейських авторитетів визнання християнського діяча героєм – зрада власних ідеалів. Однак залишається питання: «Чому тоді Климентій визнаний «праведником народів світу»?

Підтримка підрозділу «СС Галичина» в боротьбі проти радянської влади. До речі дане угруповання займалось анти-єврейською діяльністю, заохочувало до погромів. Але ми знаємо, що це було дуже короткий час, він швидко зрозумів жахливі наслідки нацизму.

Також вважається, що під час єврейських погромів у Львові митрополит не протистояв активно цим подіям.

Вважається, що саме через ці причини Андрей на відміну від Климентія не потрапив до «зали праведників». Авторитетні історики вважають, що Климентій фізично зробив значно більше ніж Андрей, який був не мобільним через свої хвороби [9].

Але, для багатьох людей Андрей Шептицький – герой, який поступився своїм поглядам (несприятливого відношення до євреїв), врятувавши євреїв. Однак, людина несе відповідальність за результат усіх своїх дій, наприклад «СС Галичина», частково організована Андреем, вбила не менше євреїв ніж німецькі та радянські війська. В Талмуді зазачено: «Якщо ти був грішником та покався, то жодна людина не має права дорікнути тобі у твоїх поганих справах».

На нашу думку, Андрей Шептицький – праведник. Він людина, яка знайшла в собі сили поставити людські цінності вище за устої тогочасної православної та греко-католицької спільноти по відношенню до євреїв. Не зважаючи на проблеми зі здоров'ям, митрополит продовжував свою діяльність як «рятівник євреїв Галичини». Нині більшість єврейських організацій подають заяви до «Яд-ва-Шем» з проханням визнати Андрея Шептицького праведником народів світу.

Історія Шептицьких вчить нас стійкості й вірності ідеалам людської відповідальності, толерантності, справедливості та гідності.

Список використаних джерел:

1. Кіт Я. Андрей Шептицький робив усе для порятунку євреїв у час Голокосту [Електронний ресурс] / Ярослав Кіт // Громадське радіо. – 2015. – Режим доступу: <https://ua.y.me/Qmhe>
2. Корогодський Ю. Єврейські діти митрополита Андрея Шептицького [Електронний ресурс] / Юрій Корогодський // Історична правда. – 2010. – Режим доступу: <https://ua.y.me/Xsvy>
3. Климентій Шептицький: Аристократ і монах, який рятував єврейських дітей від нацистів [Електронний ресурс] // Інформаційний ресурс Української Греко-Католицької Церкви. – 2019. – Режим доступу: <https://ua.y.me/NVeG>
4. Терещук Г. 150-річчя від народження Климентія Шептицького. Аристократ, архимандрит УГКЦ загинув у в'язниці Москви [Електронний ресурс] / Галина Терещук // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу: <https://ua.y.me/89XQ>
5. Франків У. Блаженний священномученик Климентій Шептицький [Електронний ресурс] / Уляна Франків. – 2014. – Режим доступу: <https://ua.y.me/fs3J>
6. Матковський І. Брати Шептицькі і єврейський народ. Фрагмент біографії праведника народів світу бл. свщмч.

Климентія в період Голокосту [Електронний ресурс] / Іван Матковський // Релігійно-інформаційна служба України. – 2019. – Режим доступу: <https://ua.gov.ua/PvZ1>

7. Праведники народів мира. Архімандрит Климентій Шептицький, обвинувачений за віру [Електронний ресурс] // Єврейський Мир України. – Режим доступу: <https://ua.gov.ua/K36h>

8. Шептицькі [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України. – 2019. – Режим доступу: <https://go-gl.su/Yxur>

9. Брати Шептицькі – приклад гарних взаємин і поваги [Електронний ресурс] // ДивенСвіт. – 2015. – Режим доступу: <https://ua.gov.ua/ArB1>

Бондаренко А.О.

учениця 9 класу,

комунальний заклад освіти

«Навчально-виховний комплекс № 131

«загальноосвітній навчальний заклад

I ступеня – гімназія» Дніпровської міської ради

БРАТИ ШЕПТИЦЬКІ І ЄВРЕЙСЬКИЙ НАРОД

Одним із вагомих епізодів у життєписі Митрополита, як і в життєписі його молодшого брата, є їхня участь у порятунку галицьких євреїв в часи Голокосту. Порятунок євреїв – спільна справа братів, як і діяльність, спрямована на погашення антисемітських настроїв у тодішньому суспільстві, хоча більшість документів підписана самим Митрополитом. Климентій Шептицький був визнаний «Праведником народів світу» за порятунок євреїв у часи Голокосту, натомість заслугам Митрополита Андрія у такому визнанні було відмовлено.

Дивно, що критики дій та вчинків Митрополита в ті трагічні часи спрямовують свої вістря лише на нього самого, не згадуючи про молодшого брата. У 40-і роки Митрополит Андрій був ув'язнений у власному тілі й багато документів підписував олівцем, який тримав в устах. Він не виходив до міста, не брав участі у мітингах і демонстраціях, не вітав приходу до Львова окупантів і не піднімав руки на їхню честь, як довгі роки намагаються переконати псевдо-дослідники. Його очима, вухами та руками був його рідний брат – о. Климентій Шептицький.

Слід зауважити, що геройський чин братів Шептицьких у порятунку євреїв під час Другої світової війни не був чисто ситуативним: йому передували давні глибокі взаємини з представниками юдейської культури. Важливим також є вплив Митрополита на Казимира Шептицького та пізнішого о. Климентія, адже Архієпископ був йому не тільки братом, але й церковним авторитетом та зверхником. І якщо з-під пера Митрополита Шептицького публікувалися листи та послання, то були це директиви, вказівки, настанови й роз'яснення для вірних і духовенства, а не продукти власних роздумів чи особистісних переживань. У цих документах неодноразово йшлося про стосунки з євреями або ж у них давалися чіткі настанови щодо суспільної поведінки та повсякденного життя, щоб уникати тих непорозумінь, які часто ставали на заваді добрих взаємин не тільки з євреями, поляками, але й навіть із Господом Богом.

Греко-католицький єпископат, і особливо Митрополит Андрій Шептицький, виконав свій громадянський обов'язок, стримуючи ті негативні настрої та людську розгнuzданість, які виявляються й поширюються в часи важких випробувань.

Gmina żydowska we Lwowie w holdzie metropolie Szeptyckiemu.

LWÓW, 31 lipca.

Zarząd i Rada Gminy Żydowskiej we Lwowie wytosowały do metropolity Andrzeja hr. Szeptyckiego z okazji jubileuszu 70-letnia telegram następującej treści: Do Jego Eminencji Andrzeja hr. Szeptyckiego we Lwowie. Z okazji 70-lecia urodzin J. E. Rada i Zarząd Gminy Żydowskiej we Lwowie składają u stóp J. E. wyrazy czci i głębokiego poważania. Niech nam wolno będzie w tej uroczystej chwili być wy-

kładnikiem uczuć ludności żydowskiej naszego miasta względem świątliwej, prawdziwie humanitarnej osobowości J. E. Ludność żydowska żywi do Jego Eminencji szczerą sympatję i składà Mu hold jako prawdziwemu reprezentantowi kultury i najwyższych wartości etycznych, który też do Izraela odnosił się zawsze ze zrozumieniem i sprawiedliwością. Oby Wszechmoey utrzymał J. E. przy najdłuższem życiu i zdrowiu i darzył Go swoją łaską.

Повідомлення у польськомовній пресі про вшанування іменин Митрополита Шептицького єврейською громадою м. Львова (Chwila. – № 5876. – 31 липня 1959 р. – С. 4)

Дві речі, на яких наголошує Шептицький, є надзвичайно важливими у цей період. Перше – остереження перед емоціями, що за таких обставин часто беруть гору над здоровим глуздом. А друге – запобігання більшовицьким та фашистським впливам на населення. Із фактом перестороги вірних про небезпеку чужих агітаторів є можливість ознайомитися у цьому фрагменті послання: «Час воєнний утруднює людині керуватися вказівками тверезого, ясного розуму, освіченого вірою. Вверх беруть почування, вразливість, пристрасть, а з того нерозважні кроки, шкідливі не тільки для одиниці, але і для загалу, для цілої родини, громади й народу».

4. 202 (14.099).   Львів, четвер 1. серпня 1935.   Редукція цінна офіційно грошовою,   PŁN LVI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

<p>РЕДАКЦІЯ І АДМИСТРАЦІЯ Львів, Ринка ч. 10, II. пов. Кавча митрополита ШЕПТИЦЬКОГО Адреса адміністрації: Школяк Львів. Головний редактор (прізвище на 1933 рік, перед- воєвоє): Гукавський не звертатись</p>	<p>ПЕРЕДПЛАТИТИ В КРАЇНІ: Копія 600 мк. Забавляти 1200 " " Річна 12000 " " За границею: в Львові: 1 арка, фран- ковий, 1 арка, польськ. 2 фр. Масштабний 20 ч. 2 фр. в інші краєві: арка на 750 мк.</p>	<p>Голов. Редакція: 20-41. " Друкарня: 39-96. в справі отримання ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІ- СТРАЦІЇ. ЦІНА ОДИНОГО ПРИРІВНЯ 20 СОТ.</p>
---	--	--

Чоловітин Жидівської Громади у Львові Митрополитові Шептицькому.

"Хвіла" в зі. липня в р. присвоєв замі-
якту: Влада і Рада Жидівської Громади у Львові
жє виступає до Митрополита Актора св. Шептиць-
кого в насліді 70-літня його уродина таку телегра-
му: «До Всого Блаженні Актора гр. Шептицького
у Львові. З явності 70-літня уродина В. Е. Рада і
Влада Жидівської Громади у Львові складають
у стій В. Е. славу чести і славоюї пошани. Нехай
буде альшо в шій урочистій хвилині: буті

висловлюємою охрощєв шептицькою народом
нашого міста до святої єпархії галицької і ло-
дзької єпархії В. Е. Жидівської громади наміслю
Всого Блаженні явну охрощєв і славоюї Дяк че-
любівач, як справляючи урочистітатки куль-
турні в 70-літній святаї урочисті, являють тоді до
братів єврейської народної і національної іспри-
вильності. Нехай Всомогучий Дяк В. Е. на-
доши життя і здоровя і здобуєти на бласує спом-
настої!

Розум і будицими пріяті явля обставова
і господарські заардан, току
обезпечуйте від огню
являє свій іменні і творити випустити на пожеву
варієтти тільки в одиному українському
ТОВАРИСТІ ВІДМІНАХ ОБЕЗПЕЧЕННЯ "ДИСТЕР",
у Львові, вул. РУСЬКА Ч. 20.

Повідомлення у пресі про вшанування іменин Митрополита Шептицького єврейською громадою м. Львова

У цей час Андрей Шептицький також налагоджує добрі контакти з Кальманом Хамейдесом, Великим Рабином Катовіц, який потрапив до Львова після німецької агресії на Польщу. Рабин Хамейдес пізніше загине в гетто, а брати Шептицькі врятовують двох його синів.

Немає жодних даних для підтвердження припущення, але ступінь довіри Митрополита Андрея до свого брата о. Климентія наводить на думку, що посередником у діалозі між Митрополитом і євреями міг бути саме він. Перші безпосередні докази щодо участі о. Климентія Шептицького у взаєминах Митрополита з євреями, а також його участь у порятунку євреїв під час Голокосту.

Список використаних джерел:

1. https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/religious_digest/75820/
2. <https://www.radiosvoboda.org/a/27087807.html>
3. <http://resource.history.org.ua>
4. <http://www.patriyarkhat.org.ua>
5. <https://zik.ua>

СЕКЦІЯ
«МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ РОДУ ШЕПТИЦЬКИХ»

Демченк К.О.
учениця 7 класу,
комунальний заклад «Слобожанський
навчально-вихровний комплекс № 1 «Загальноосвітня
багатoproфільна школа II-III ступенів –
Центр позашкільної освіти
Слобожанської селищної ради»

ПАМ'ЯТНІ МІСЦЯ РОДУ ШЕПТИЦЬКИХ

Рід Шептицьких – переважно відомий як боярська родина, відомий в Галичині.

Після захоплення в 1340 році українських земель польським королем Казимиром III у Галичині почалося насадження римо-католицизму, й рід Шептицьких чинив опір ополяченню та латинізації.

У 1469 році було видано перший урядовий акт, згідно з яким Шептицькі здобули право мати широку земельну власність і обіймати державні посади.

З XVI століття Шептицькі активно підтримували Берестейську унію, добре розуміючи історичний стан українського народу.

У XVII столітті вони, ще українці, мають великий вплив на галицьке боярство. Сенько та Федір із роду Шептицьких домагаються привілеїв для української Церкви. Багато членів роду Шептицьких стало фундаторами українських церков і монастирів.

У грізні для України часи, захищаючи її та весь рідний народ, Шептицькі стають членами Ставропігійського братства, виділяють чималі кошти на видавничу справу в Галичині.

Чимало Шептицьких було єпископами та священиками латинського обряду.

У подружжя Івана та Софії Шептицьких було сім синів. Два померли в дитячому віці, найстаршим сином Шептицьких був Роман, майбутній Митрополит. Загалом, родині Шептицьких випала трагічна доля. Від куль гестапо гине Олександр Шептицький, молодший брат Митрополита. У «золоту добу» 1939 року загін НКВД розстріляв у Прилбичах, у маєтку, наймолодшого брата Митрополита гра фа Лева з дружиною та їхнім духівником. Відтоді Митрополит уже ніколи не бував у своїх Прилбичах. Люди без принципів зруйнували і родинну усипальницю в то му ж селі. Довгі роки НКВД тримало там мінеральні добрива. Родинне гніздо Шептицьких – палац у селі Прилбичах – зруйнували більшовики, і сьогодні там залишилися тільки тополі, які ростуть іще з часів молодості Митрополита Андрія.

*Палац Фредрів-Шептицьких у с. Прилбичах
(Львівська область)*

20 липня 1896 року старовинний Онуфріївський монастир, заснування якого чимало істориків приписують ще до періоду правління князя Лева-Онуфрія Даниловича, отримав нового настоятеля. 31-річний Роман Марія Александер граф Шептицький, який при складанні чернечих обітів прийняв монаше ім'я Андрій, вперше поселився у столиці Галичини, хоча й народився за 40 кілометрів від Львова – у Прилбичах – родинному маєтку графів Шептицьких. Там же пройшло і його дитинство. Середню та вищу освіту Роман здобував у Кракові, згодом у Вроцлаві, перші чернечі кроки робив у Добромилі.

Проте не можна сказати, що зі Львовом Андрія нічого не пов'язувало. Тут жив і творив його дідусь, граф Олександр Фредро, що був знаменитим польським поетом. Досі у Львові є вулиця його імені, на якій він колись жив, а поруч згодом по його смерті поставили навіть пам'ятник поетові. Цей пам'ятник зараз прикрашає Вроцлав – місто, де свого часу закінчував правничі студії молодий Роман Шептицький.

*Церква при монастирі святого Онуфрія у Львові,
настоятелем якого у 1896–1899 роках був Андрій
Шептицький*

На новій посаді у новому місті Шептицький проявив себе якнайкраще. Життя довкола нього кипить: він проводить реколекції, збирає численну публіку на свої проповіді, видає релігійний часопис «Місіонар». Ця діяльність не залишається непоміченою і всього через 3 роки Андрей приймає єпископський сан та їде на престол у Станіславів (тепер – Івано-Франківськ).

Проте несподівано для себе у 1901 році в Римі він стає митрополитом по благословенню Папи Римського. Тоді його життя починає змінюватися.

***Собор Юра, ймовірно авторства
Кароля Фердинанда Лянга, 1865 рік***

17 січня 1901 року на Святоюрську гору знову зайшов представник роду Шептицьких. Вперше це сталося ще в далекому 1710 році – на єпископа Львівського був обраний Варлаам Шептицький. Сама будівля собору збудована також предками Андрея – митрополитами Атаназієм та Левом. Дві скульптури на фасаді собору – Патріарха Константинопольського Атаназія та Папи Римського Лева, як символи єднання двох гілок християнства, втіленого у греко-

католицькій церкві – присвячені саме їхнім патронам. Поселився Андрей у митрополичому палаці, теж збудованому Атаназієм та Левом. Фасад палацу навіть прикрашає родинний герб Шептицьких. У новопризначеного митрополита могло напевно скластися враження, що він і не покидав родинної обителі.

Одним з перших заходів на престолі була допомога у заснуванні у Львові «Народної лічниці» – української безкоштовної лікарні, яка повинна надавати допомогу всім без різниці у релігії чи національності. Для лікарні Шептицький виділив церковну ділянку на вулиці Петра Скарги (тепер вулиця Євгена Озаркевича – засновника «Лічниці»), вже згодом допоміг збудувати великий будинок для потреб медичного комплексу, який вважався тоді одним з найсучасніших у Львові.

*Народна лічниця імені Андрея Шептицького на вулиці
Озаркевича у Львові*

З часом Андрій починає захоплюватися збиранням старовинних ікон, раритетів, і врешті решт створює власний музей у Львові.

Будівля Національного музею імені Андрія Шептицького на вулиці Драгоманова у Львові

Музей існував не лише як колекція старовинних пам'яток, але й як наукова установа, яка ставила собі за мету досліджувати розвиток українського мистецтва протягом віків. Для цього було залучено найкращих спеціалістів тих часів. Майже 50 років музей очолював та творив Іларіон Свенціцький, який мешкав у маленькій хатинці при музеєві. Співпрацювали з музеєм археолог Пастернак, архітектор Левинський, художники Сосенко та Бойчук і багато інших видатних особистостей.

В 1930 році один з наукових працівників музею доповідає Андрію, що в селі Кривки в Карпатах критична ситуація: селяни збудували нову церкву, а стару, вірніше старовинну XVIII століття, планують розібрати. Митрополит вчасно спохопився, церкву перевозять до Львова і ставлять серед лісу на Кайзервальді, передаючи у руки монахам-студитам. Вже в радянські часи довкола цієї церкви виріс цілий музей народної архітектури, а церква й досі є головним місцем паломництва львів'ян з кошиками у руках у надвечір'я Великодня. Рятуючи давню церкву, Шептицький несвідомо дав почин

«Шевченківському гаю», адже якби ця церковця не стояла посеред лісу, скансен би не виник.

Церква святого Миколая у Шевченківському гаю у Львові

Список використаних джерел:

1. Збірник тез науково-практичної конференції «Вклад Андрея Шептицького в розвиток духовної спадщини українського народу», присвяченій 150-річчю від дня народження громадського та релігійного діяча Андрея Шептицького / Упоряд. Сохань Г., Козак Т. – Львів, 2014.

2. Смуток І. Родовід Шептицьких за матеріалами Перемишльських гродських і земських актів XVI – першої половини XVIII століття [Електронний ресурс] // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2011. – Вип. 20. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uks_2011_20_41

3. Войтович Л. Шептицькі // Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2013. – Т. 10: Т–Я. – С. 633–634.

Бєль Ю.О.
учениця 10 класу,
*Криворізька спеціалізована загальноосвітня школа
I-III ступенів № 20 з поглибленим вивченням
німецької мови Криворізької міської ради
Дніпропетровської області*

ВИКАРБУВАНО В ПАМ'ЯТІ НАРОДУ

Прізвище Шептицьких відіграє дуже важливу роль в історії не тільки українського, а й польського народу. Граф Іван Шептицький протягом довгого часу був одним з найбагатших та найосвіченіших людей Галичини. А його дружина, Софія Шептицька була польською письменницею та художницею.

Найвидатнішими особами роду Шептицьких були два брати: старший Владика Андрей (1865–1944 рр.) та молодший Климентій (1939–1951 рр.). Вони внесли свій вклад в управління церквою, але найголовнішим досягненням був порятунок галицьких євреїв у часи Голокосту. Голокост (від англ. the Holocaust) – переслідування і масове знищення євреїв і ромів у Німеччині під час Другої світової війни; систематичне переслідування і знищення європейських євреїв. Завдяки їм були врятовані щонайменше 150 євреїв! Переважно діти, яких вони переховували в Унівському та інших монастирях.

У наш час можна знайти встановлені на їх честь пам'ятники, написані книги, названі вулиці. Наприклад вулиця Митрополита Андрея Шептицького – вулиця у місті Київ. Такі ж є у багатьох інших містах України: Житомирі, Луцьку, Львові, Білій Церкві, Броварах, Козятині, Сумах та в інших. А у Львові в 1932 році на честь 30-річчя на посаді митрополитом його кафедри було встановлено монумент. За даними книги

«Пам'ятники та меморіальні таблиці Львова» – це був перший український пам'ятник у цьому місті. Другий львівський пам'ятник Андреєві Шептицькому встановлено в 1935 році. Цей рік обрали не випадково, на нього припала 30-та річниця відкриття Національного музею та 70-ліття його засновника – Андрея. Заходи з нагоди цих дат відбувалися в самому музеї, що знаходився тоді на вулиці Мохнацького (тепер вул. Драгоманова). І лише 25 липня 2015 року на площі перед собором Св. Юра було встановлено та офіційно відкрито третій пам'ятник Андрею Шептицькому. У Тернополі митрополита теж вшанували погруддям.

30 липня 2015 року в історичному музейному комплексі Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького відбулося відкриття виставки «На пошану Основнику» до 150-річчя від дня народження засновника та 110-ліття заснування ним церковного музею.

Зовсім нещодавно відбулися дві події пов'язані із родом Шептицьких. 1 листопада 2019 року в архикатедральному соборі Святого Юра молитовно вшанували пам'ять митрополита Андрея. А 5 листопада у Самборі в центральній районній бібліотеці презентовано книжку «Біографія. Блаженний священномученик Климентій Шептицький». Це видання представив Іван Матковський – науковець, доктор філософії, працівник кафедри політології та міжнародних відносин. За словами автора, книга написана на основі рідкісних листів та архівних документів.

Своє ім'я шляхетний рід отримав від родового маєтку в селі Шептиці (Шептич). За все своє існування Шептицькі мали незліченну кількість маєтків, але є один основний у якому зростали Андрей та Климентій. Прилбичі – село в Яворівському районі на Львівщині, що протягом декількох століть було

родинним помешканням. Прилбичі стали родовим маєтком Шептицьких всередині XVII століття. Коли їх придбав у володіння перемиський єпископ Анастасій Шептицький. А 23 червня 1941 року підрозділ саперного батальйону Червоної армії заклав вибухівку під палац графів. Тоді ж зруйнували невелику каплицю з перевезеною із Лурду фігуркою Божої Матері, що стояла біля будинку. В 1950-х роках у маєтку Шептицьких збудували сільський будинок культури. На сьогоднішній день на місці палацу стоїть пам'ятний камінь. А у парку Шептицьких збудована нова каплиця Матері Божої, замість тої, що зруйнували більшовики.

Список використаних джерел:

1. Іван Матковський. Біографія. Блаженний священикомученик Климентій Шептицький. – Львів, 2019.
2. Маринович Мирослав. Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми». – Львів, 2019.
3. Проект «Польські Праведники – відновлення пам'яті» Музею історії польських євреїв «Полін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sprawiedliwi.org.pl/pl>

СЕКЦІЯ
«ДОЛЯ ПРАВЕДНИКІВ НАРОДУ СВІТУ»

Алексєєва М.Я.
учениця 9 класу,
комунальний заклад освіти
«Навчально-виховний комплекс № 131
«загальноосвітній навчальний заклад
I ступеня – гімназія» Дніпровської міської ради

ДОЛІ ПРАВЕДНИКІВ НАРОДІВ СВІТУ

Праведник народів світу – офіційне звання, надане людині, яка ризикувала власним життям заради порятунку євреїв у період Голокосту. Серед критеріїв отримання звання Праведника народів світу:

- активна участь у порятунку євреїв від небезпеки страти чи депортації у табір смерті
- реальна небезпека для життя рятівника чи/та його близьких
- усвідомленість порятунку єврея
- дії рятівника не мотивовані вигодою (фінансовою чи будь-якою іншою)
- якщо рятівник упродовж подальшого життя не завдав шкоди будь-якій іншій людині.

Праведник України – це почесне звання, запроваджене у 1989 р. з ініціативи Всеукраїнської єврейської ради та фонду «Пам'ять жертв фашизму в Україні». Його отримують жителі України, які рятували євреїв в роки Другої світової війни на території України. Всеукраїнська єврейська рада направляє інформацію до меморіалу «Яд Вашем» для присвоєння звання

Праведник народів світу. Проте не завжди людина зі званням «Праведник України» має звання «Праведник народів світу». На це впливає складність критеріїв та процедури присудження звання меморіалом «Яд Вашем».

У тому ж 1989 р. запроваджене звання «Праведник Бабиного Яру» для вшанування людей, які рятували євреїв в окупованому Києві. Перше вручення відповідних дипломів відбулося у листопаді того ж року.

У 2007 р. запроваджене звання «Діти Праведників» – для відзначення дітей, народжених не пізніше 1943 року, чії батьки рятували євреїв, а отже їх дітям теж загрожувала смертельна небезпека. Їх нагороджують відповідними дипломами «Син Праведників» або «Донька Праведників».

Скільки українців отримало звання Праведник народів світу, Праведник України та Праведник Бабиного Яру?

Актуальна статистика буде оприлюднена на сайті меморіалу «Яд Вашем» впродовж 2019 року. За останніми даними, станом на 1 січня 2018 року звання Праведник народів світу отримали 2 619 українців. Першою серед них була Марія Бабич, яка в окупованому Рівному врятувала єврейську дівчинку Іріт Осіпову. Після війни Бабич стала членом сім'ї Осіпових і разом з ними виїхала до Ізраїлю. Звання Праведниці народів світу було надано їй 1 травня 1962 р. Від того часу кількість тих, кому надається звання зростає щороку. Наприклад, упродовж 2017 р. його отримали 46 осіб.

Станом на 1 січня 2010 р. звання Праведник Бабиного Яру надано 607 особам. Першими його отримали православний священник Олексій Глаголев, його дружина Тетяна та діти Магдаліна і Микола, які допомогли багатьом євреям в окупованому Києві, надавши їм прихисток і забезпечивши фальшивими документами.

У вересні 2000 року на Владимирському цвинтарі монахи Унівської Лаври, встановили кам'яний хрест з пам'ятним написом та світлиною блаженного Климентія. Поставили хрест біля в'язничної стіни на місці поховання в'язнів.

У 2005 році в селі Унів Перемишлянського району Львівської області було відкрито меморіальну дошку на честь митрополита Андрея і блаженного архимандрита Климентія Шептицьких за порятунок єврейських, українських та польських дітей у роки Другої світової війни.

Меморіальну дошку Климентію Шептицькому також відкрито на Князь-Владимирському цвинтарі у Владимирі. На церемонії відкриття меморіальної дошки, що відбулася 30 жовтня 2010 року, на офіційному рівні Україну представляв Тимчасовий повірений у справах України в Росії Яцюк Вячеслав Вікторович.

29 липня 2011 року в селі Прилбичах було відкрито перший в Україні пам'ятник Блаженному Климентію та його братові Митрополиту Андрею Шептицькому.

12 листопада 2008 року президент Польщі Лех Качинський у Варшаві вручив ієромонаху Венедикту, ігумену Унівської лаври, «Орден Відродження Польщі» блаженному Климентію Шептицькому (посмертно).

1 грудня 2016 року Музею народної архітектури та побуту у Львові присвоєно ім'я блаженного Климентія Шептицького

Гринчак К.В.
учениця 9 класу,
комунальний заклад
«Технічний ліцей імені Анатолія Лигуна»
Кам'янської міської ради

ПРОБЛЕМА У ВИЗНАННІ МИТРОПОЛИТА АНДРІЯ ШЕПТИЦЬКОГО ПРАВЕДНИКОМ НАРОДІВ СВІТУ

Історичними діячами, які змінили історію України та людства, ставали люди різного достатку, походження та професій. Часто відомими історичними фігурами ставали письменники, політичні діячі або монахи, патріархи та митрополити. Яскравим представником останніх є греко-католицький митрополит Андрій Шептицький – відома та помітна людина в українській історії, який рятував від страшної загибелі представників єврейського народу під час Другої Світової війни. Його біографія наповнена історіями та подіями, достатніми для написання цілої книги, а його ім'я знають у будь-якому кутку земної кулі. Проте, не всюди Андрій Шептицький відомий, як герой та рятівник невинних людей. Його історичний образ суттєво викривлений радянською історіографією, а відголоски цього викривлення впливають на сучасне сприйняття фігури Шептицького у світі.

Андрій Шептицький родом з шляхетної сім'ї, яка мешкала на польсько-українському кордоні. Її представники вибирали різні релігійні та політичні шляхи. Брат Шептицького був польським легіонером і генералом Війська Польського, племінник – офіцером запасу і римсько-католицьким священиком, що загинув у Катині. Під час Першої світової війни Шептицький був заарештований росіянами, а в 1918 році з

початком польсько-українського конфлікту митрополит підтримав ідею створення незалежної України. Після укладання 1939 році радянсько-німецького договору митрополит потрапляє у надзвичайно складну суспільно-політичну ситуацію, яка протягом багатьох років змушуватиме його до непростих політичних рішень та складного вибору. Ще в серпні 1939 він засудив націонал-соціалізм. Після того, як Львів перейшов під владу СРСР, митрополит рекомендував священникам бути лояльними до нової влади. Коли почалася війна між Третім рейхом і СРСР, Шептицький, який на власні очі бачив злочини, що чинила на західноукраїнських землях радянська влада, вирішує обирати тактику «меншого зла», яким він вважає Німеччину. В цей же час він створив організацію допомоги євреям, завдяки якій було врятовано як мінімум кілька сотень людей (в своєму будинку митрополит переховував двох рабинів). Він також виступав на їхній захист у листі Гіммлеру (в лютому 1942 року), а також окупаційної влади – як відомо, безрезультатно.

«Турбота про ближнього була змістом його життя» – писав про Андрія Шептицького врятований ним рабин Давид Кагане. Влітку 1942 р. відбувалося масове знищення нацистами євреїв у Львові. Маючи статус духовного лідера регіону, митрополит не міг залишитися осторонь цієї трагедії. Використавши можливість прямого звернення до представників окупаційної влади та зрозумівши відсутність результативності такого підходу, Шептицький починає організовувати порятунок євреїв. Саме в цей час Давид Кагане разом з іншими єврейськими священниками знаходять порятунок в організованому митрополитом притулку. «Цей наш візит, під час якого ми розповіли митрополитові про становище єврейського населення, став вихідним пунктом дуже

ризикованої операції, розпочатої митрополитом». Очолив цю «дуже ризиковану операцію» сам Шептицький. Певна річ, він був не один. Ціла група українських священнослужителів, а також звичайних громадян підтримали ідею митрополита. Майже 550 греко-католицьких ченців та черниць знали про переховування євреїв і ніхто не зрадив цієї великої таємниці.

Арешти і переслідування не впливали на організоване Митрополитом та його церквою рятування євреїв. Довкола Митрополита була створена група людей, яка взяла на себе відповідальність за порятунок євреїв. Здебільшого це були люди, які працювали на Святоюрській горі. Основним координатором цієї роботи був ієромонах Клементій (Шептицький) [1].

В самій Україні Образ митрополита був неодноманітним у різні роки. І продовжує бути неоднаковим у різних регіонах країни. Безумовним духовним лідером він вважається на рідній Галичині, де окрім інших його позитивних вчинків, пам'ятають також про підтримку ідеї відновлення незалежної держави.

Зовсім іншим був образ Шептицького в традиційній радянській історіографії. Греко-католицька церква сприймалася як ворожа та націоналістична ще з часів імперської Росії. Зіткнувшись особисто зі злочинами комуністичного режиму в кінці 30-х років, митрополит не приховував своїх антирадянських поглядів, часто відкрито критикував радянський режим.

Під час Другої світової війни митрополита звинувачували у зв'язках з окупантами та українським націоналістичним рухом. Усе це сильно вплинуло на репутацію Шептицького в радянській ідеології. Про це свідчить відсутність статей про нього у різних енциклопедичних виданнях, таких як Радянський енциклопедичний словник. У Радянській історичній

енциклопедії все ж була вміщена стаття про Шептицького, в якій він звинувачується в «активному співробітництві з гітлерівцями» та «антинародній діяльності»

Прикладом відображення його особистості в радянському кінематографі, є фільм «Іванна», знятий у 1959 р. режисером Віктором Івченком. У цій картині Шептицький постає запеклим ворогом радянського ладу, байдужим до розправ нацистів з місцевим населенням, зокрема євреями, та зрадником власного народу. Цей образ яскраво відображав ставлення до нього радянських органів пропаганди [2].

Подібний образ не міг не вплинути на загальносвітове сприйняття видатного українського митрополита. Так, двічі, вже після смерті митрополита, в 1958 і 1962 роках, були зроблені спроби його беатифікації, але Ватикан відхилив прохання. Вже протягом кількох років нова пропозиція про беатифікацію розглядається в Ватикані.

Особлива увага в суспільних дискусіях приділяється діяльності митрополита щодо порятунку євреїв у період Голокосту. Однак саме невизнання Праведником дає ґрунт для подальшого все більш активного обговорення цієї проблеми, з пошуком нових аргументів та доказів. Таким чином, ця дискусія, яка могла б бути закрита в разі винесення комісії «Яд Вашем» позитивного рішення, все ще залишається актуальною.

Людина, яка врятувала десятки невинних душ, стала предметом радянської та російської пропаганди. Андрій Шептицький понад усе хотів зробити Україну могутньою та сильною державою, яка б не була залежна від своїх сусідів. Так чи інакше, 2008 р. після чергового відхилення його визнання інститутом «Яд Вашем» Єврейська рада України надала А. Шептицькому статус Праведника України, задекларувавши свою позицію з цього питання.

Список використаних джерел:

1. Скіра Ю.Р. Діяльність координаційної групи організованої митрополитом Андреем Шептицьким для порятунку євреїв під час голокосту у 1942 р. / Юрій Романович Скіра // Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації: тези IV Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 квітня 2017 року. – Львів, 2017. – С. 115–116.
2. Медведовська А.Ф. Образ митрополита А. Шептицького в сучасній суспільній думці України / А. Ф. Медведовська // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. – 2013. – Вип. 11. – С. 221–228.
3. Редлих Ш. Шептицкий отрицал расисткое мышление [Електронний ресурс] / Ш. Редлих // Евреи Евразии. – 4.11.2013. – Режим доступу: <http://jewseurasia.org/page279/news41360.html>

Семко В.В.

учениця 10 класу,

*Криворізька спеціалізована загальноосвітня
школа I-III ступенів № 20 з поглибленим вивченням
німецької мови Криворізької міської ради
Дніпропетровської області*

ТОЙ ХТО РЯТУЄ ЛЮДИНУ, ТОЙ РЯТУЄ СВІТ

ПРАВЕДНИК НАРОДІВ СВІТУ (мовою іврит – гасідей уммот га-олам) – почесне звання, що присуджується Державою Ізраїль тим, хто в роки Другої світової війни в окупованій нацистами Європі рятував євреїв від знищення.

У Меморіальному комплексі Катастрофи та героїзму єврейського народу «Яд Вашем» (Єрусалим) працює Комісія із встановлення та пошанування Праведників народів світу, до

складу якої входять відомі ізраїльські юристи, історики, а також представники уцілілих під час Голокосту євреїв. Почесне звання «Праведник народів світу» надається, якщо висунута єврейською спільнотою кандидатура відповідає наступним вимогам за існування наступних умов:

1) Здійснення активних вчинків задля врятування євреїв, навіть якщо ці дії виявилися безуспішними через незалежні від рятівника обставини.

2) За реальної загрози життю рятівника, пов'язаної з такими діями.

3) За безкорисливості, тобто при рятуванні євреїв без отримання або очікування винагороди.

4) Якщо під час операції з рятування, а також до неї та після неї рятівник не завдав шкоди іншим євреям або неєвреям.

5) За наявності достовірних свідчень.

За сучасними даними, відомо понад 26 788 Праведників народів світу у 44-х країнах. Найбільше їх виявлено в Польщі (6266), Голландії (5108), Франції (3331).

У СРСР на офіційному рівні тема Голокосту, а відтак і тих, хто надавав допомогу євреям замовчувалась з політичних причин. По-перше, особлива доля євреїв під час нацистської окупації не вписувалась в ідеологічну конструкцію про «єдиний радянський народ». По-друге, на це впливали радянсько-ізраїльські дипломатичні конфлікти та побоювання щодо активізації єврейського національного руху. Викликало підозру також спілкування між рятівниками та врятованими, якщо останні проживали поза межами СРСР.

Діяльність з пошуку та надання звання Праведник народів світу, в нашій державі, почалась відкрито лише після проголошення в Україні незалежності, до цього, на жаль, багато зі свідків не дожили.

На думку Ж.Ковби, у Галичині з кожних десяти місцевих жителів (поляків та українців) «семеро пасивно чи активно співчували євреям». Серед рятівників євреїв часто були люди різних політичних переконань і представники різних релігійних конфесій. Ще не існує узагальнюючого дослідження позиції церков щодо нацистського «остаточного розв'язання єврейського питання» в Україні, але є свідчення по окремих регіонах. Так, митрополит УГКЦ Андрей Шептицький особисто надав притулок і зберіг життя 150-ти євреям і 15-ти равинам. Близько 240 священників та ченців допомагали йому в цій справі.

За даними польських дослідників, 34 монастирі та католицькі організації брали участь у рятуванні євреїв. Вони надавали в'язням гетто фальшиві документи та допомагали втекти до Угорщини. Відомі випадки масових видач євреям Львова сфальшованих документів священниками Вірмено-католицької церкви міста, а також переховувань євреїв. Протоієрей Гнівані й Ворошилівки (нині місто і село Тиврівського р-ну Вінницької обл.) отець Володимир Дложевський упродовж кількох місяців надавав притулок кільком єврейским родинам.

На Кіровоградщині священники православних храмів масово хрестили євреїв, попереджаючи їх про загрозу знищення. У Сімферополі два священники (імена невідомі) були заарештовані за видачу свідоцтв про хрещення євреям. В окупованому нацистами Києві була відома своєю діяльністю сім'я священника О.Глаголева, яка багато зробила для врятування євреїв.

За підрахунками Я. Хонігсмана, за надання притулку євреям тільки у Львівській області в 1943 році нацисти стратили понад сто українців. У Львові 38% усіх кримінальних справ

надзвичайного німецького суду для населення «Зондергеріхт» стосувалися осіб, які переховували євреїв або надавали їм іншу допомогу.

Допомога євреям в окупованій Україні найчастіше каралася смертю самого рятівника і всієї його сім'ї. Та все ж люди ризикували. І, як символ вдячності, єврейський народ ініціював почесне звання для таких людей – Праведник народів світу.

Першою серед них була Марія Бабич, яка в окупованому Рівному врятувала єврейську дівчинку Іріт Осіпову. Після війни Бабич стала членом сім'ї Осіпових і разом з ними виїхала до Ізраїлю. Звання Праведниці народів світу було надано їй 1 травня 1962 р. Від того часу кількість тих, кому надається звання зростає щороку. Упродовж 2017 р. його отримали 46 осіб.

Також одними з перших його отримали православний священник Олексій Глаголев, його дружина Тетяна та діти Магдалина і Микола, які допомогли багатьом євреям в окупованому Києві, надавши їм прихисток і забезпечивши фальшивими документами.

У 1941-ому родина дніпропетровця Антона Абрамчука мешкала в Івано-Франківську. Йому тоді було 3 роки. Запам'яталися перешіптування батьків і сувора заборона не лазити на горище і не розповідати жодній живій душі про те, хто там живе. Упродовж трьох років родина переховувала доньку односельців-євреїв.

Одним з праведників також є Блаженний Священномученик Кліментій Казимир Шептицький, М.С.У. (Блаженний Католицької Церкви), церковний діяч і архімандрит монахів Студійського уставу, брат митрополита Андрея

Шептицького. Був послом до Галицького сейму та Віденського парламенту, заступником голови Господарського Товариства.

В Уневі отець Климентій започатковував дитячий сиротинець. Під час німецької окупації там переховували дітей євреїв.

За різними даними, Шептицькі врятували від кількох сотень до кількох тисяч євреїв – їх переховували в монастирях та церквах, а потім переправляли за кордон. Таким чином вдалось вижити і майбутньому главі МЗС Адаму Данієлю Ротфельду.

За порятунок єврейських дітей у часи Голокосту 1996 року Климентія Шептицького у Ізраїлі визнали Праведником світу.

Точна кількість Праведників України невідома, але мова йде про понад 3 000 осіб.

Праведники народів світу це приклад безкорисності, самопожертви, милосердя, незважаючи на загрозу власному життю. Порятунок євреїв, прояв надзвичайної людяності не залежав ні від національності, ні від місця проживання та статусу цих людей. Сучасна молодь повинна навчатися безкорисності саме на таких вчинках, цих звичайних та одночасно особливих людей.

Список використаних джерел:

1. Ковба Жанна. Людяність у безодні пекла: поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки «остаточного розв'язання єврейського питання» [Електронний ресурс] / Жанна Ковба. – Вид. 3-тє, випр. і допов. – Київ: Дух і літера, 2009. – 293 с. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S

21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr00
01568

2. Гісем О., Мартинюк О. Голокост в Україні (1941–1944). Словник-довідник. – К.: УЦВГ, 2003. – 56 с.

3. Проект «Польські Праведники – відновлення пам’яті» Музею історії польських євреїв «Полін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sprawiedliwi.org.pl/pl>

4. Праведники народів світу: Довідник [Електронний ресурс]. – Дніпро: Український інститут вивчення Голокосту «Ткума», 2016. – 224 с. – Режим доступу: http://www.tkuma.dp.ua/images/public_download/2016_dovidnik_pravedniki_for_inet.pdf

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛИМЕНТІЯ ШЕПТИЦЬКОГО»

Кравченко В.В.

Польський аристократ та українська духовна особа –
Климентій Шептицький 3

Пенцаль М.О.

Климентій Шептицький як історична постать 7

Рілля О.Ю.

Life and activities of Climent Sheptitsk 10

Стовба Д.А.

Любити Бога і любити ближнього як самого себе.
Життя і діяльність Климентія Шептицького
у 1944–1951 рр. 12

Шматко К.

Звинувачений вірянин 21

Снісар А.В.

Життя та діяльність Климентія Шептицького 25

СЕКЦІЯ «БРАТИ ШЕПТИЦЬКІ І ЄВРЕЙСЬКИЙ НАРОД»

Коваленко Т.В.

Боротися із злом любов'ю до людини.
Брати Шептицькі і Голокост 30

Кравченко І.І.

Брати Шептицькі та єврейський народ 41

Бондаренко А.О.

Брати Шептицькі і єврейський народ 47

СЕКЦІЯ «МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ РОДУ ШЕПТИЦЬКИХ»

Демченко К.О.

Пам'ятні місця роду Шептицьких 52

Бель Ю.О.

Викарбувано в пам'яті народу 59

СЕКЦІЯ «ДОЛЯ ПРАВЕДНИКІВ НАРОДУ СВІТУ»

Алексєєва М.Я.

Долі Праведників народів світу 62

Гринчак К.В.

Проблема у визнанні митрополита Андрія Шептицького
праведником народів світу 66

Семко В.В.

Той хто рятує людину, той рятує світ 70

ДЛЯ НОТАТОК
